

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce**

Charitativní a sociální práce

Kristýna Hanzlíčková

*Pořádání a průběh případové konference jako
možnosti sociální práce s rodinou a dítětem*
Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
2019

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomuci, 28. března 2019

.....

Touto cestou bych ráda poděkovala mé vedoucí práce Mgr. Zlatici Dorkové, Ph.D, za odborné vedení a vstřícný přístup. Dále poděkování patří sociálním pracovníkům z OSPOD, kteří mi umožnili vstup na případové konference a realizaci mého

výzkumného šetření. V neposlední řadě chci poděkovat mým rodičům za podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.1 Sociálně právní ochrana dětí (SPOD)	9
1.2 Mnohoproblémová rodina	9
1.3 Sanace rodiny	10
1.4 Vyhodnocení situace dítěte	11
2 PŘÍPADOVÁ KONFERENCE	12
2.1 Historie případové konference	12
2.2 Vymezení pojmu případové konference	13
2.3 Typy případových konferencí	14
2.4 Kdy svolat případové konference.....	15
2.5 Principy případových konferencí	17
3 PORÁDÁNÍ PŘÍPADOVÉ KONFERENCE	18
3.1 Cíle případové konference	18
3.2 Účastníci a jejich role.....	19
3.2.1 Rodiče	19
3.2.2 Dítě.....	20
3.2.3 Další lidé	21
3.2.4 Iniciátor	21
3.2.5 Svolavatel.....	21
3.2.6 Koordinátor	21
3.2.7 Moderátor.....	22
3.2.8 Zapisovatel.....	22
4 PRŮBĚH PŘÍPADOVÉ KONFERENCE	23
4.1 Příprava	23
4.2 Průběh.....	23

4.3	Výstup	25
4.4	Přínosy a rizika.....	25
5	METODOLOGIE VÝZKUMU	28
5.1	Cíl výzkumu, výzkumné otázky.....	28
5.2	Popis použitých metod	29
5.3	Popis výzkumného souboru	30
5.4	Způsob zpracování dat	30
5.5	Případové studie	30
5.5.1	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 1 – NENAROZENÉ DÍTĚ.....	30
5.5.2	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 2 - NELA.....	35
5.5.3	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 3 KARIN	44
5.6	Diskuse.....	50
5.7	Limity výzkumu	52
	Závěr	53
	Bibliografický seznam	Chyba! Záložka není definována.

Úvod

Tématem předkládané bakalářské práce je pořádání a průběh případové konference jako jedné z možností sociální práce s rodinou. Pro zpracování tohoto tématu jsem se rozhodla po mé praxi na oddělení OSPOD, kde jsem dostala možnost zúčastnit se jedné případové konference. Zjistila jsem, že tato metoda je jedna z možností, jak efektivně pracovat s rodinou, která má mnohočetné problémy a zároveň do řešení může být vtaženo i samotné dítě. V sociální práci, zejména při práci s ohroženými dětmi, se snažíme zajistit co nejlepší cesty řešení. Na oddělení sociálně-právní ochrany dětí jde především o zajištění blaha a ochrany dítěte. Proto případová konference může být místem, kde více osob s kvalifikovanými odborníky řeší nejlepší zájem dítěte. Na případové konferenci může každý vznášet své návrhy a řešení. Proto považujeme případovou konferenci za optimální nástroj pro řešení vícečetných problémů, které rodina dítěte může mít.

V dnešní době můžeme rodinu považovat za primární sociální skupinu, která je v naší společnosti uznávána. Na druhou stranu na rodinný systém mohou být vytvářeny velké požadavky. Když je rodina v určité své funkci oslabena, nemusí si vlastními silami sama poradit. Proto sociální práce vytvořila nástroje, které se umí zaměřovat na ohroženou rodinu s různými problémy. V České republice existuje systém sociálně – právní ochrany dětí, který zavedl novelou s účinností od 1. 1. 2013 standardizované postupy, jak pracovat s ohroženou rodinou včetně případové konference, která může sociálním pracovníkům zefektivnit jejich práci.

Cílem této práce je popsat teoreticky pořádání a průběh případové konference jako jedné z možností sociální práce s mnohoproblémovou rodinou s dětmi, které prakticky uvedeme na třech vybraných případových studiích. Tento cíl může být užitečný pro zjištění, zda v praxi pořádané případové konference odpovídají teoretickým poznatkům, které si stanovíme v teoretické části. V případových konferencích je potřebné dodržovat určité principy a zásady, které pomáhají k tomu, aby konference přinesla užitek všem zúčastněným a splnila stanovené cíle.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol. Teoretická část se věnuje vymezení základních pojmů, jako je sociálně-právní ochrana dětí, mnohoproblémová rodina, sanace rodiny a tvorba individuálního plánu ochrany dítěte. Druhá kapitola popisuje začátky případové konference, hlavní pojem případová konference a její hlavní principy a typy. Dále vymezujeme případy, kdy je potřeba případovou konferenci svolat. Třetí kapitola je

cílená na pořádání případové konference, kde je důležité vymezit cíl a svolat účastníky, kteří zastupují určité role. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na to, jak má probíhat příprava na PK, její průběh a výstupy a zmiňuje různá rizika a přínosy případové konference, se kterými se v praxi můžeme setkat. Poslední kapitola je věnovaná výzkumnému šetření, které popisuje pořádání a průběh případových konferencí na vybraném orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jako výzkum byl zvolen kvalitativní výzkum, který byl proveden studiem dokumentů, analýzy materiálů týkajících se mnohoproblémových rodin a tvorbou třech případových studií.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Pro účely této práce považujeme za důležité vymezit pojem sociálně právní ochrana dětí, která je stěžejním pojmem v kontextu pořádání případových konferencí. Dále vymezujeme pojem mnohoproblémová rodina, na kterou sociální pracovníci soustředí svou pozornost při výkonu sociální práce na Oddělení sociálně-právní ochrany dětí. S tím souvisí i pojem sanace rodiny, která může pomoci překonat rodinám s mnohočetnými problémy jejich nepříznivou situaci. Jedním ze základních znaků sanace rodiny je právě mé téma případové konference. Abychom mohli plánovat další kroky v pořádání případové konference, je nezbytné provádět základní vyhodnocení situace dítěte a individuálně plánovat další postupy s rodinou.

1.1 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ (SPOD)

V České republice se sociálně - právní ochraně dětí věnuje několik subjektů. Každý z nich má jiné kompetence, avšak jsou vzájemně provázané, musí spolupracovat a doplňují se. Patří sem jednak Ministerstvo práce a sociálních věcí, dále Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, krajské úřady, obecní úřady, organizace s pověřením k sociálně právní ochraně dětí (dále SPOD) a v neposlední řadě pro nás důležité obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Tento orgán zastupuje zájmy dítěte v řízeních, v nichž se rozhoduje o nezletilých dětech. Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) zajišťuje především práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte. Také provádí kroky směřující k obnově narušených funkcí rodiny. (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 46)

Vzhledem k tématu bakalářské práce o případových konferencích můžeme OSPOD zpravidla považovat za koordinátora případových konferencí a v jejím průběhu i mezi jednotlivými případovými konferencemi garantuje řádnou sociálně-právní ochranu dítěte v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. (Bechyňová, 2012, s. 45)

1.2 MNOHOPROBLÉMOVÁ RODINA

Sociální pracovníci na oddělení OSPOD soustředí svoji pozornost především na rodiny, které dle jejich posouzení potřebují pomoc v nějaké oblasti (v našem případě zpravidla v oblasti péče o děti), kterou se jim nedaří zvládat vlastními silami. V praxi sociální pracovníci nejčastěji pracují s rodinami, u kterých se problémy kumulují. Tomuto

jevu odpovídá termín mnohoproblémová rodina. Matoušek (2005, s. 76-77) uvádí, že pro mnohoproblémovou rodinu je typický výskyt více než jednoho problému, a to v dlouhém časovém období dokonce může přesahovat více generací.

Dále Matoušek a Pazlarová (2010, s. 17) definují mnohoproblémovou rodinu následovně: „je to rodina, s níž se profesionálové v pomáhajících oborech dostávají do kontaktu často. Tato rodina má vážné těžkosti ve více sférách svého fungování.“

Dle Matouška (2005, s. 77) jsou finanční problémy včetně neschopnosti hospodařit s financemi a existenciální nouze klasickými aspekty mnohoproblémových rodin, které se dále kombinují s dalšími, jako např. závislost na návykových látkách, nezaměstnanost, duševní nemoci, nevyhovující bydlení a podobně.

1.3 SANACE RODINY

Případovou konferenci můžeme považovat za základní znak sanace rodiny. Kumulace problémů rodinám ztěžuje pečovat o děti. Proto přichází na řadu sanace rodiny, která je jedním z nástrojů, jak těmto rodinám mohou sociální pracovníci pomoci překonat potíže, které mají. Mohou to být například aktivity směřující k zachování nebo obnovení funkcí rodiny v domácnostech za pomoci profesionálního sociálního pracovníka. Jsou to postupy podporující fungování rodiny. (Knausová, 2011, s. 69)

Pemová, Ptáček (2012, s. 112) definují sanaci rodiny jako: „Složitý a komplexní proces, který vyžaduje cílené aktivity, s měřitelnými výsledky v předem dohodnutém časovém rámci.“ Z uvedených definic vyplývá, že se nejedná o opatření jedné konkrétní organizace, ale o spolupráci více subjektů, které nazýváme jako multidisciplinární tým.

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. (...) Základním principem je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.“ (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 18)

Konkrétně se může jednat o činnosti jako posílení rodičovských kompetencí, zplnomocňování dítěte, nebo změna sociálních dovedností, které by mohly odvrátit možnost odebrání dítěte z rodiny. V sanaci také můžeme usilovat o udržení dosažených změn v rodině, například po návratu dítěte zpět do rodiny. (Bechyňová, 2012 s. 12)

1.4 VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE

Individuální plánování patří k metodám a nástrojům v sociálně-právní ochraně dětí. Individuální plán potřebujeme k tomu, abychom mohli pořádat případové konference. Proto individuální plánování s klientem je součástí každé sociální práce. Individuální plán ochrany dítěte je upraven nejen metodicky, ale i legislativně. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností mají povinnost zpracovat na základě vyhodnocení potřeb dítěte a situace rodiny, zaměřené na skutečnost, že se jedná o dítě vymezené v § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD). Tento plán ochrany vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření. Tato opatření mají být realizována ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu, s dítětem a s odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny. Tedy pokud Orgán sociálně-právní ochrany skrze vyhodnocení potřeb dítěte dojde k závěru, že se jedná o dítě uvedené v § 6 zákona, sestaví individuální plán ochrany dítěte, a podle potřeby jej přehodnocuje a uzavírá. (Zákon 359/1999 Sb. odst. 3, písm. d, o sociálně právní ochraně dětí, ve znění platném k 27.1.2019)

Za hlavní účely IPOD můžeme považovat především zamyšlení nad konkrétními postupy, jak řešit nepříznivou situaci dítěte a jeho rodiny. Plán také obsahuje jak pro rodinu, tak i OSPOD jasný a konkrétní návod, jak těchto změn dosáhnout. Ale nejdůležitější je, že IPOD poskytuje měřítko, podle kterého můžeme vidět progres změn v rodině. (Pemová, Ptáček, 2012, s. 103)

Od tohoto vyhodnocení se odvíjí další postupy, jak budou konkrétně případové konference probíhat, jaký si stanoví cíl a typ konference. O těchto tématech budou následující kapitoly.

2 PŘÍPADOVÁ KONFERENCE

Cílem této kapitoly je uvést začátky případové konference, kdy se nejprve objevovaly potřeby se zaměřit na ohroženou rodinu. Později byla metoda PK uváděna do praxe a začal se definovat termín případová konference. Proto v této kapitole uvádím definici pojmu případová konference a její hlavní principy a typy, které jsou stěžejní pro pořádání a průběh případové konference. Také vymezujeme případy, kde je potřeba případovou konferencí svolat.

2.1 HISTORIE PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

Případové konference nejsou v dnešní době novým pojmem ani institutem pro naši společnost. Již v 60. letech 20. stol. se začalo objevovat první zaměření na ohroženou rodinu. Začaly se systematicky popisovat a zkoumat definice příčin nevhodné nebo nedostatečné péče ze strany rodičů. Také se objevily klinické definice jednotlivých forem ohrožení dětí, stanovování diagnostických kritérií i studium jejich následků. Objevovaly se teorie, které však neodpovídaly ucelenosti a provázanosti dané problematiky. Postupem času vznikaly komplexní teorie, které kladou důraz na dva faktory, a to individuální a společenské faktory ovlivňující nevhodné zacházení s dětmi. Teorie přinesly do praxe řadu nových technik při práci s ohroženými rodinami a jejich dětmi, jako je případová konference. Tato metoda byla v různých zemích a sociálních systémech postupně uplatňována do praxe, kde byla více rozvíjena. Postupem času došlo k vydefinování základních postupů a pravidel případové konference. (Manuál k případovým konferencím, 2011, s. 6-8)

Bechyňová (2012, s. 9) uvádí, že poprvé termín případová konference slyšela v roce 1998, kdy měla příležitost spolupracovat s odborníky programu The Prevention of Child Abuse and Neglect. Na základě těchto informací, začala uvádět metodu případové konference do praxe.

Ke dni 1. 1. 2013 nabyla účinnosti novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ve které je právně zakotveno používání případových konferencí. V § 10 odst. 3 zákona o SPOD. Tento paragraf uvádí povinnost orgánu SPOD „pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími prizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie,

státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob“.

2.2 VYMEZENÍ POJMU PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

V odborné literatuře můžeme najít mnoho definic případových konferencí, avšak pojem případová konference vznikl jako doslovný překlad anglického spojení „case conference“.

Případová konference je metodou sociální práce, která se využívá při práci s ohroženou rodinou. Bechyňová (2012, s. 14) definuje případovou konferenci jako „plánované, koordinované a pevně strukturované pracovní setkání rodičů, dítěte a odborníků, kteří pracují nebo budou pracovat s ohroženým dítětem, jeho rodiči, popř. i s členy širší rodiny“.

Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí (2010, s. 1) charakterizuje případovou konferenci jako: „odbornou diskusi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny, účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení“.

Hlavním smyslem případové konference je aktivní spolupráce rodičů a dítěte s dalšími odborníky, se kterými bude rodina pracovat. Cílem případové konference je, aby se situace v rodině komplexně vyhodnotila, byl správně pojmenován cíl pomoci a následně vytvořen plán činnosti, který pomůže k dosažení cíle. Případovou konferenci můžeme považovat za multidisciplinární nástroj pomoci dítěti a jeho rodině, protože se na řešení situace podílí tým odborníků z různých oblastí. Tímto lze vytvořit účinnou pomáhající síť, která rodiče i dítě podpoří, motivuje a zplnomocňuje k využití jejich potencialů ve prospěch naplňování plánu. (Bechyňová, 2012, s. 15)

Případová konference podle Manuálu k případovým konferencím (2011, s. 9) si klade za cíl rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny, aktivizovat rodinu, nebo získat nástroj případové konference pro kontrolu plnění dohodnutých kroků.

Matoušek (2003, s. 170) popisuje případovou konferenci jako poradou, kde je prostor na diskusi o případu, které se zúčastní členové rodiny, další blízcí lidé a zástupci různých organizací.

2.3 TYPY PŘÍPADOVÝCH KONFERENCÍ

V praxi se mohou používat různé typy případových konferencí, přičemž struktura jednání, která bude popsána v další kapitole, zůstává u všech typů stejná. Pouze se odlišují od situace dítěte, rodiny a jejich cílů.

Klasická – je nejčastějším typem a můžeme ji rozdělit na část úvodní, průběžnou a závěrečnou. V úvodní části jde o první společné setkání odborníků s rodinou, kteří s rodinou budou pracovat. Zde se musí prostřednictvím komplexního vyhodnocení situace dítěte a rodiny stanovit cíl a prostředky, kterými bude cíle dosaženo. V tomto vyhodnocování například popisujeme aktuální potřeby dítěte a míry jejich naplňování, zdroje podpory dítěte, hodnotíme rizika, míru zdravotního a psychického zajištění a jeho sociální zralost. U rodičů vyhodnocujeme jejich výchovné postupy, náhled na situaci a potřeby dítěte, jejich silné stránky, které by mohli využít k dosažení změn. Také mapujeme aktuální síť podpůrných institucí, se kterými rodina může spolupracovat. Nejčastěji to mohou být různé neziskové organizace, lékaři, psychiatři atd. V návaznosti na tyto informace sestavíme cíl, který podrobně popíšeme a sestavíme plán, co, kdo, do kdy a ve spolupráci s kým bude dělat. (Bechyňová, 2012, s. 34)

Za průběžnou případovou konferencí můžeme považovat každé následující setkání rodičů a dítěte. Zde se monitoruje situace a průběžně se vyhodnocují jednotlivé kroky plánu. Může nastat situace, kdy se nepodaří naplnit kroky, které se určily na úvodní PK. Proto je nutné zpětnou vazbou od multidisciplinárního týmu a rodiny upravit, nebo zpřesnit cíl nebo plán.

V závěrečném setkání zhodnotíme cíle, použité metody, silné a slabé stránky jednotlivých účastníků a důležité je také identifikovat budoucí rizika, která by pro dítě mohla v budoucnu nastat. Na tomto základě je vytvořen další plán práce s dítětem a rodinou v souladu s jejich aktuální situací. Například cílem může být pouze udržení stávajícího stavu v chování dítěte.

Urgentní – jsou svolány v situacích, kdy potřeby dítěte jsou ohroženy, ale v rodině můžeme najít zdroje podpory, díky kterým není potřeba striktně zasahovat, například odebrat dítě z rodiny. Nebo dítě není aktuálně ohroženo, ale toto ohrožení může v blízké době nastat, nebo dítě potřebuje okamžitou pomoc, protože je vysoce ohroženo. Jelikož tato situace může způsobit vysokou psychosociální zátěž členů rodiny, je zde kladen důraz především na podporu rodičů, dítěte, nebo širší rodiny v zátěžové situaci. Také se

zaměřuje na zajištění nejnnutnějších potřeb dítěte. Tato urgentní intervence je svolána nejčastěji do tří až čtyř pracovních dnů od zjištění krizové situace.

K dalším typům případových konferencí se řadí motivační PK, která se využívá k nalezení podpory a motivace rodičů i dítěte, kteří nespolupracovali na realizaci plánu, který byl sestaven na klasické nebo urgentní PK. Další je metodická případová konference. Účelem je spolupráce s metodickým, nadřízeným orgánem či metodickou podporou (zkušené služby, organizace apod.). Jedná se v podstatě o expertní případovou konferenci za přítomnosti metodika. (Bechyňová, 2012, s. 34-41)

2.4 KDY SVOLAT PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

Případové konference jsou svolávány v zákonem stanovených důvodech, a to kdy orgán SPOD musí pořádat případovou konferenci v situacích před podáním návrhu soudu. Tyto situace definuje zákon dle § 14 zákona o sociálně právní ochraně dětí:

- rozhodnutí o splnění podmínky osvojení spočívající v tom, že rodiče neprojevují zájem o své dítě;
- omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti anebo omezení nebo pozastavení jejího výkonu;
- na nařízení ústavní výchovy;
- na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy;
- na svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěřeni a na zrušení rozhodnutí o svěřeni dítěte do tohoto zařízení;
- na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho zrušení;
- na nařízení výchovného opatření a na prodloužení trvání tohoto výchovného opatření nebo na jeho zrušení,
- na přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy,
- na pozastavení výkonu povinnosti a práva péče o dítě u nezletilého rodiče,
- na zachování povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s dítětem u rodiče omezeného ve svéprávnosti,
- na zbavení rodiče práva dát souhlas k osvojení nebo dalších povinností a práv osobní povahy, zbavil-li soud rodiče rodičovské odpovědnosti.

(Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem. Zákon č. 359/1999 Sb. v účinném znění ke dni 7. 11. 2018)

Další povinností, kdy musí uspořádat případové konference, je v průběhu řízení o svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče, jestliže nebyla uspořádána před zahájením řízení. (Novotná, 2014, s. 84)

Výhodou případových konferencí je, že orgán SPOD může svolat PK i v případě, kdy se rodina ocitá v nesnázích a pracovník cítí, že je potřeba se týmově sejít a situaci vyhodnotit a stanovit určité kroky k řešení. Jde tedy o nástroj použitelný v jakékoliv fázi spolupráce s rodinou, může být na začátku, v průběhu nebo v případě klíčového rozhodnutí.

Například se může jednat o situace:

- kdy je potřeba vyhodnotit situaci dítěte a získat informace z různých úhlů pohledu,
- když je potřeba zkoordinovat péči a rozdělit odpovědnosti za dítě,
- když je potřeba jednotný přístup všech zúčastněných, nebo pracovníků, kteří s rodinou pracují,
- když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte (posuzování návrhu na předběžné opatření, odebrání dítěte z rodiny. (Hrdinová, 2010, s. 9)

Podrobněji může jít o tyto situace, kdy se rodina ocitá v nesnázích a obtížné rizikové situaci, které ohrožují celkový sociální statut rodiny a především vývoj dětí. Může se jednat o rodinu s mnoha problémy, například výchovnými, finančními, bytovými. Tato rodina vyžaduje multidisciplinární přístup, protože se zde vykytuje široký okruh problémů. Dále se může jednat o situaci, kdy je potřeba umístit dítě mimo rodinu. Situace v rodině je natolik vážná, že se vyžaduje posoudit, zda se nejedná o dítě se syndromem CAN. V této situaci je třeba hledat co nejrychlejší, nejefektivnější řešení ve spolupráci všech zainteresovaných osob. Také můžeme svolat PK v případě, kdy dítě přechází do nového prostředí. Cílem je připravit dítě na změnu, např. nástup do ústavní výchovy, náhradní rodinné péče, nebo návrat dítěte z ústavní výchovy nebo náhradní rodinné péče do biologické rodiny. V některých případech se může stát, že selže forma

náhradní rodinné péče. V tomto případě je také vhodné uspořádat PK. (Hrdinová, 2010, s. 10)

2.5 PRINCIPY PŘÍPADOVÝCH KONFERENCÍ

Smyslem uvedených principů je, abychom dokázali oddělit případové konference od jiných používaných forem práce na OSPOD. Musí být určena základní pravidla, která by ohrožená rodina a děti měly respektovat, aby proces případové konference mohl vytvářet bezpečnou atmosféru a vhodné podmínky pro spolupráci. Každý potřebuje cítit, že je plnohodnotná lidská bytost a když tato potřeba není uspokojovaná, klienti se mohou cítit sociálně odmítání těmi, kteří jim mají pomáhat. Jejich pocity frustrace mohou pak být příčinou neadekvátního chování během PK. (Bechyňová, 2012, s. 19)

Manuál k případovým konferencím (2011, s. 9) definuje tyto principy:

- Zájem dítěte a individuální přístup – pomoc a podpora je přizpůsobena skutečným potřebám dítěte. Je respektována individuální situace dítěte.
- Aktuálnost – pracujeme s aktuální životní situací a možnostmi klienta (pro pracovníky OSPOD je klientem dítě a jeho rodina).
- Objektivita – při spolupráci s rodinou se vyhýbáme hledání řešení na základě subjektivních soudů, nepotvrzených nebo zastaralých informací a řešení vznikajících na základě individuálně orientovaného pohledu, snažíme se získat co možná nejvíce objektivní informace z různých úhlů pohledu.
- Důvěrnost, diskrétnost a bezpečí – osobní a citlivé údaje jsou uváděny a sdíleny jen s ohledem na jejich potřebnost pro řešení konkrétní situace. Je zachována mlčenlivost (stvrzená podpisem účastníků) – informace o rodině jsou poskytovány ostatním jen s klientovým souhlasem s výjimkou případů stanovených zákonem.
- Spolupráce – zainteresované strany spolupracují s klientem a jeho rodinou, i mezi sebou navzájem. Mezi subjekty je důležité udržování spolupráce.
- Koordinace – díky případové konferenci je pomoc klientovi a jeho rodině koordinovaná, s jasným a jednotným cílem.
- Efektivita – jednotný postup a cíl, na kterém je klient zainteresován, přináší vysokou efektivitu pomoci.

3 PORÁDÁNÍ PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

Když chceme plánovat jednání na případové konferenci, je nezbytné si předem promyslet, jak jednání bude probíhat, koho chceme pozvat a hlavně určit si cíl, pro který případovou konferenci sjednáváme. Cílem této kapitoly je představit, jak správně definovat cíl případové konference, který je stěžejní při plánování dalšího postupu. Také se v textu zaměřuji na vymezení účastníků, které je vhodné pozvat na jednání. Každý z účastníků má určité role, které při jednání zastává, aby průběh konference proběhl bez komplikací, protože často v případových konferencích hrají velkou roli emoce účastníků, kteří se momentálně mohou nacházet v nepříznivé životní situaci.

3.1 CÍLE PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

Jedním z předpokladů úspěšného vedení případové konference je dobrá příprava. To znamená definování důvodů, které vedou ke svolání PK, čeho se bude týkat, kdo a proč na ní bude přítomen či nepřítomen. Za tyto kroky je odpovědný svolavatel, nebo také takzvaný koordinátor případu. (Bechyňová, 2012, s. 65)

Formulace cíle je zásadní podmínkou pro realizaci PK. Definuje ho nejčastěji svolavatel, který s rodinou pracuje, zná situaci rodiny, její obtíže i délku jejich trvání. Cíl vyplývá z předchozího vyhodnocení situace dítěte a rodiny, který zpracoval ve spolupráci s rodiči, popř. i s dítětem, je-li vzhledem ke svým rozumovým schopnostem a věku schopno. Na tomto základě se také určuje, zda případová konference bude svolána. Pro formulaci cíle by pracovník měl zvolit rozhovor s rodinou i dítětem, vyhodnotit aktuální situaci v rodině, zejména potřeby, rizika a zdroje u dítěte, jeho rodiny, nebo širšího prostředí. Po tomto vyhodnocení musí mít svolavatel jasnou představu o cíli, prostřednictvím něhož je nutné řešit situaci rodiny. Cíl případové konference je uveden na pozvánce, kterou obdrží všichni pozvaní účastníci. (Bechyňová, 2012, s. 67)

Cíl by měl odpovídat kritériím metody SMART:

- Specific – konkrétní, znamená, na čem se mají odborníci s rodinou i dítětem dohodnout;
- Measurable – měřitelný, jak a podle čeho odborníci, rodiče i dítě poznají, že je cíl naplněn;
- Achievable – dosažitelný a akceptovatelný, řešení pro dosažení cíle je aktuální, rodina nepotřebuje řešit důležitější potíže;

- Relevant – relevantní, odpovídá oblasti zájmu, možnostem i kapacitě účastníků;
- Time – termínovaný, znamená vymezení časového období potřebné pro naplnění cíle. (Bechyňová, 2012, s. 67)

3.2 ÚČASTNÍCI A JEJICH ROLE

Na případové konferenci je nutné zajistit takové seskupení účastníků, aby jednání bylo vyvážené. Je vhodné pozvat nejen osoby pro řešení nebo nabídku pomoci, ale také tzv. podpůrnou síť rodiny a dítěte. To znamená po zmapování přirozených zdrojů v okolí rodiny a dítěte či dalších zdrojů pomoci, vytvořit okruh osob, nebo organizací, které jsou důležité pro řešení konkrétní situace rodiny. Okruh těchto osob určuje svolavatel případové konference. Účastníci přicházejí na základě pozvánky, která musí obsahovat datum a čas konání, místo konání, cíl případové konference, seznam účastníků a jméno facilitátora. (Metodika případových konferencí, 2010, s. 22)

Bechyňová (2012, s. 70) ve své knize uvádí, že je důležité zvážit velikost přítomného týmu, který působí na celkovou délku jednání a zároveň klade nároky na spolupráci a vzájemnou komunikaci. V praxi se často stává, že počet odborníků převyšuje počet členů rodiny. To může ovlivňovat pocit bezpečí přítomných členů z rodiny. Proto není nutné kontaktovat všechny odborníky, s nimiž rodina spolupracuje.

Může nastat situace, kdy se na případové konferenci bude řešit komplikovaný případ, kde je možnost vzniku různých názorů či konfliktů. Svolavatel má možnost svolat koordinační poradou, jejichž členové znají obtíže rodiny. Svolavatel s pomocí členů porady udělá přehled informací a ucelenou představu o kvalitě plánované PK. Proto je vhodné ke spolupráci pozvat moderátora, který vytváří prostor pro vyrovnanou diskusi účastníků, směřuje k cíli, aktivně zapojuje účastníky, dosahuje konstruktivní dohody. (Bechyňová, 2012, s. 72)

3.2.1 Rodiče

Abychom mohli považovat případovou konferenci za efektivní nástroj, je nutná přítomnost a aktivní účast klienta či jeho zákonného zástupce. Je důležité získat rodiče či dítě pro změnu, nebo zlepšení situace v rodině, aby byli aktivně přítomní a stali se tak partnery při spolupráci a řešení stanovených cílů. Dobrá atmosféra na případové konferenci podporuje větší motivaci všech a posiluje vzájemnou důvěru. (Manuál k případovým konferencím, 2011, s. 16)

V praxi se ukazuje ambivalentní postoj rodičů k této účasti, ale jejich právem je rozhodnout se, zda přijmou pozvání, nebo se účastní pouze určité části konference. Toto rozhodnutí musí být respektováno a je důležité přizpůsobit proces konference od začátku až do konce. Také je možné, že o nepřítomnosti rodičů rozhodne pracovník SPOD, kdy to vyžaduje situace ohroženého dítěte. V tomto případě je nutné uvážit všechny důvody, jež by mohly vést k zablokování řešení v případě jejich neúčasti. Pokud rodiče nejsou přítomni, je nezbytné je informovat o cíli a průběhu PK a zajistit osobu, která bude tlumočit ostatním jejich názory a postoje k řešené situaci a informovat je poté o výstupech PK. (Bechyňová, 2012, s. 49)

3.2.2 Dítě

Otázka přítomnosti dítěte na případové konferenci je velmi zásadní. V praxi se můžeme setkat s různými názory na účast dítěte na PK. Názory se liší od každého odborníka. Účast dítěte na PK musí být pečlivě posouzena osobami, které názory a prožívání dětí dobře znají. Hlavní otázky, které by si měli pokládat svolavatelé PK jsou: Jaká jsou očekávání spojená s osobní účastí dítěte na PK? A co by tato účast přinesla samotnému dítěti? Klinická psycholožka zabývající se dlouhodobě péčí o děti se syndromem CAN uvádí, že z pohledu dětí je jednání s autoritami obtížnou a nevhodnou situací. Není možné, aby dítě v diskusi bylo rovnocenným partnerem dospělým. Jeho představy o světě a jeho přání jsou odlišné od světa dospělých. Ovšem názor ohrožených dětí je vhodné vyjádřit prostřednictvím jiné osoby, která dítě dobře zná, zná jeho názory, přání, emoce, má s ním navázaný bezpečný vztah, zaujímá neutrální postoj k situaci a umí hájit potřeby a zájmy dítěte. V praxi to může být terapeut, psycholog či vychovatel. (Bechyňová, 2012 s. 53)

Obecně platí, že je důležité dbát na různorodost a specifika vývojových fází dítěte. Pokud je dítě schopno situaci porozumět, je nutné s ním o tom mluvit a informovat ho. (Bechyňová, 2012, s. 54)

Manuál k případovým konferencím říká (2011, s. 16), že „je-li účast dětí školního i mladšího věku vhodná, účast mladistvých je naprosto nezbytná“. Ale je důležité pokaždé vyhodnotit rizika, která plynou z přítomnosti dítěte na PK a zamezit jim. Také je možnost, že se dítě účastní pouze části PK, kde může dostat krátký prostor pro vyjádření svých přání a představ.

3.2.3 Další lidé

Hlavním cílem pro tento krok je zmapovat přirozené zdroje v okolí dítěte. Tyto zdroje mohou představovat rodinní příslušníci, komunita, v níž rodina žije, nebo škola dítěte. Jedním z důležitých zdrojů pomoci patří poskytovatelé sociálních služeb ze sféry státních i neziskových organizací. Neziskové organizace a sociální služby mohou také představovat vytvořenou podpůrnou síť pro rodinu. Pro případové setkání je důležité správně vybrat ty nejdůležitější subjekty, které mají pro řešení situace význam, například zástupce neziskové organizace, psycholog, zástupce zdravotnického zařízení, školy a školských zařízení, ústavních zařízení, pracovník Probační a mediační služby, lékař a další odborníci. (Manuál k případovým konferencím. 2011, s.16)

Někteří odborníci uvedení výše se mohou aktivně účastnit přípravy i realizace v procesní roli iniciátora, svolavatele, nebo koordinátora, jímž může být jedna osoba. Proto je důležité si představit a vymezit jejich role. Je-li svolavatel, iniciátorem a koordinátorem pracovník SPOD může po řádném posouzení aktuální situace dítěte rozhodnout o svolání PK bez přítomnosti rodičů i dětí. (Bechyňová, 2012, s. 55)

3.2.4 Iniciátor

Může to být kterýkoliv z odborníků, jenž je v kontaktu s dítětem i rodiči a zjistí potíže, které nemůže v rámci svých kompetencí řešit sám (např. vychovatel, pediatr, učitel). Iniciátor se obrátí na svolavatele zpravidla když cítí, že situace vyžaduje jednotný postup či dohodu o spolupráci. Iniciátor svolavateli sdělí důvody pro svolání PK, co by mělo být cílem, vyhodnotí rizika pro ohrožení dítěte. Na základě těchto informací provede pracovník SPOD vyhodnocení situace dítěte a rozhodne, zda situace vyžaduje případové setkání. Naléhavost situace také ovlivňuje volbu typu PK. (Bechyňová, 2012, s. 56)

3.2.5 Svolavatel

Za svolavatele můžeme považovat sociálního pracovníka. Jeho cílem v přípravné fázi je zajistit v průběhu přípravy jednání vhodné podmínky pro všechny zúčastněné osoby. Důležitým úkolem je vytvoření plánu řešení obtížné situace, který budou zainteresované osoby schopny plnit. (Bechyňová, 2012, s. 56)

3.2.6 Koordinátor

Koordinátor má zamapovanou situaci rodiny, ví kdo s dítětem a rodinou pracují. Opět se v praxi jedná o sociálního pracovníka, který koordinuje práci celého týmu a

směřuje spolupráci ke společnému cíli. Také shromažďuje veškeré informace od ostatních členů týmu, které vyhodnocuje, zda odpovídají dohodnutým cílům. (Bechyňová, 2012, s. 57)

3.2.7 Moderátor

Moderátor se zapojuje až při jednání na případové konferenci. Jeho úkolem je při jednání vytvářet podmínky a atmosféru, aby zúčastněné osoby vytvořily plán řešení, který budou schopni realizovat. Moderátor není členem multidisciplinárního týmu, to znamená, že není odpovědný za řešení konkrétní situace. Jeho cílem je vést komunikaci, aby jednání bylo smysluplné, dosahovalo k řešení situace, naplňovalo cíle, předcházelo konfliktům. Do jednání nepřispívá svými názory a klíčová slova či pojmy zapisuje na viditelný záznam např. flipchart. (Bechyňová, 2012, s. 58)

3.2.8 Zapisovatel

Zapisovatel může být kdokoliv z řad pracovníků na pracovišti. Do počítače či notebooku zapisuje formulace, na nichž se účastníci dohodli. Je neutrální a nezasahuje do diskuze. (Bechyňová, 2012, s. 57)

4 PRŮBĚH PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

Dodržování struktury v pořádání konference má svůj význam. Jednak je to jeden z principů pořádání PK a každá část na sebe logicky navazuje. Tím vytváří kontinuální strukturu a je lépe přehledná pro všechny zúčastněné. Za dodržování struktury je odpovědný moderátor. (Bechyňová, 2012, s. 63)

4.1 PŘÍPRAVA

Přípravu na případovou konferenci můžeme rozdělit na obsahovou a organizační stránku. Po obsahové stránce by svolavatel měl vědět, proč PK svolává a jaký má cíl. Také svolavatel očekává určitý výstup z konference, proto je důležité zvážit, zda se během jednání nemohou objevit potíže, například že rodina nebude chtít spolupracovat. Proto je nutné zvážit účast moderátora.

Další podmínka je vhodný výběr účastníků a organizací, které jsou vhodné pro řešení situace. S tím může pomoci svolaná koordinační porada, kde si svolavatel utřídí všechny dostupné informace a vytvoří představu, jak by mohla PK probíhat. Koordinační porada se nejvíce využívá u komplikovaných případů. S tím souvisí zajistit vyváženost počtu účastníků. Svolavatel rozešle všem účastníkům pozvánku, kde bude uveden čas a místo konání. Dále svolavatel obstará vhodný prostor pro jednání. Místnost by měla být vybavena dostatečným počtem stolů a židlí, v místnosti může být umístěn flipchart nebo dataprojektor, kde se viditelně napíše cíle jednání. Svolavatel dále obstará prezenční listinu, prohlášení o mlčenlivosti a další materiály potřebné k PK. Také je nutné zajistit zapisovatele, který bude celý průběh zapisovat do PC. (Bechyňová, 2012, s. 66-72)

4.2 PRŮBĚH

Další část, která následuje, je samotný průběh PK. Za tuto část je odpovědný moderátor, který svými komunikačními dovednostmi řídí průběh PK. Obecně můžeme rozdělit případovou konferenci na úvod, diskuzi a výstup.

1. Úvod a představení účastníků
2. Sdělení svolavatele k aktuální situaci
3. Věcná, řízená diskuse
4. Komplexní vyhodnocení a tvorba plánu
5. Zhodnocení setkání

Na úvod moderátor všechny zúčastněné přivítá a představí svoji roli. Účastníky seznámí s průběhem konference, časovými možnostmi a požádá přítomné, aby se představili. Pokud se ostatní účastníci navzájem neznají, požádá je, aby uvedli své jméno, profesi, a roli, kterou mají ve vztahu k rodině nebo instituci, v níž pracují. (Bechyňová, 2012, s. 93)

Důležitým úkolem moderátora je také dohodnout základní pravidla, jako je např. oslovování a nabídne základní pravidla diskuse, např.: „Mluví vždy jen jeden.“ „Každý názor je cenný, nekritizujeme.“ apod. Zdůrazní pravidla sdílení informací mezi subjekty (důvěrnost informací). (Manuál k případovým konferencím, 2011 s. 20)

Dále seznámí účastníky s cílem případové konference a ověří si, zda s ním zúčastněné osoby souhlasí. Pokud ne, je možná cíl přeformulovat nebo doplnit. Moderátor oznámí, že výstupem konference bude plán, který bude v průběhu vytvořen. Tento plán bude obsahovat následující konkrétní kroky, které povedou k na plnění cíle PK a na kterém budou účastníci pracovat po skončení PK. (Bechyňová, 2012, s. 93)

Následně přebírá slovo svolavatel, který seznámí přítomné s aktuální situací rodiny a představí konkrétními kroky, které byly s rodinou v minulosti realizovány.

Moderátor předá slovo ostatním účastníkům, aby začali tím, co mohou ocenit na spolupráci s rodiči a dítětem. Také by měli vyjádřit svůj pohled na celou situaci a zmínit návrhy na řešení. Tato část bývá označována jako mapování současné situace a potřeb rodiny s dítětem neboli věcná, řízená diskuze. Zde se snaží účastníci porozumět problému, shromáždit všechny důležité informace a objasnit situaci. Ke slovu se dostávají všichni účastníci případové konference. V průběhu celého jednání moderátor také zajišťuje časovou dotaci každé jednotlivé části konference, aby se všichni účastníci dostali ke slovu a diskuze byla věcná. (Bechyňová, 2012, s. 95)

Z tohoto mapování se komplexně vyhodnotí, jak jsou uspokojovány potřeby dítěte v rodině, míra ohrožení, zdroje rodiny atd. Tyto výsledky vyhodnocení jsou základem pro vytvoření plánu, který se bude realizovat. Tvorba plánu je společná dohoda všech účastníků na konferenci. Moderátor by měl zajistit, aby plán vycházel z výsledků komplexního hodnocení a do jeho procesu se zapojovali rodiče s dítětem. Plán by měl obsahovat konkrétní kroky rodičů a kroky ostatních členů, kteří jsou do realizace zapojeni. Dále činnosti a postupy potřebné ke změně v situaci dítěte a rodiny, konkrétní časové ohraničení do kdy kdo a co musí udělat, kdo bude spolupracovat s rodinou, kdo

bude odpovědný za řešení a případně určení zdrojů, které rodině mohou pomoci. Důležitým bodem plánu je i určení ukazatele a jeho kritéria, podle kterého pracovník pozná, že cíl byl naplněn. V závěru setkání je potřeba shrnout to, co bylo uděláno a vědět, co je výstupem z případové konference. Moderátor může požádat účastníky o reflexi proběhlého jednání, kde se zhodnotí například pozitiva nebo i negativa setkání. Zajistí se poslední úpravy v zápisu, který zapisovatel přečte nahlas a poté tento dokument musí být stvrzený podpisem všech zúčastněných. Moderátor ukončí jednání s poděkováním za spolupráci a ocení angažovanost. (Bechyňová, 2012, s. 100-105)

4.3 VÝSTUP

Výstupem ze setkání na případové konferenci je individuální plán ochrany dítěte, zkráceně tzv. IPOD. V tomto kontextu je důležité si uvědomit, že případové konference se mohou konat zejména před zahájením hodnocení dítěte/rodiny, při vytváření individuálního plánu ochrany dítěte, v průběhu realizace individuálního plánu ochrany dětí (za účelem monitorování realizace plánu, redefinici cílů a způsobu jejich dosahování) a při ukončování spolupráce. Na vytváření plánu by se měli podílet všichni členové rodiny. Aktivní zapojení členů rodiny je jeden z principů pro úspěšnou spolupráci. Zejména podporuje vztah mezi rodinou, OSPOD a dalšími podpůrnými službami. Přestože se případové konference účastní členové rodiny, za vypracování intervenčního plánu zůstávají zodpovědní odborníci. Zjednodušeně tedy IPOD vychází z výsledků komplexního hodnocení dítěte a rodiny nebo z úvodní případové konference. (Pemová, Ptáček, 2012, s. 45)

4.4 PŘÍNOSY A RIZIKA

Je komplikované hodnotit přínos PK pro zlepšení ochrany dětí, protože se jedná pouze o jednu z technik, kterou lze využít v přístupu k řešení situace, nikoliv o metodu nebo intervenční postup. Většina výzkumů se zaměřuje spíše na kvalitu vztahu mezi pracovníkem a rodinou nebo na spolupráci s rodinou. Ke kladným přínosům PK studie řadí větší zapojení rodičů do procesu změny, zlepšení vztahu mezi pomáhajícími a rodinou a lepší systém v předávání informací mezi rodinou a odborníky. (Pemová, Ptáček, 2012, s. 47)

Vedoucí odboru sociálních věcí na Magistrátu města Pardubic považuje PK z dosavadní praxe za efektivní v tom, že se jasně vydefiniuje problém a společně se projedná. Na druhou stranu popisuje překážky, se kterými se musí potýkat, a to hlavně

když se na případové konferenci vyžaduje přítomnost odborníků – lékař, psycholog a další, kteří častou nejsou ochotni se dostavit buď z časového vytížení, nebo kvůli jejich nezájmu o situaci. Je pak úkolem sociálního pracovníka přesvědčit i tyto zástupce o jejich důležitosti na projednání konkrétního případu. (Bartošová, 2013, s. 15)

PK má nebo může mít přínos pro všechny účastníky setkání, ale nejdůležitější je přínos pro klienta. Může se jednat zejména o pocity, které mu mohou pomoci překonat nepříznivou situaci, a to například pocit větší motivace, povzbuzení, důvěra ve změnu, pocit bezpečí a možnost spolupracovat s odborníky, které by zřejmě sám klient neoslovil. Na druhou stranu PK mají také pozitivní přínos i pro další účastníky konference. Například setkání je rychlá reakce na vzniklou situaci, možnost pro zaktivizování klienta a jeho blízkých, získání širšího pohledu na situaci klienta, náhled na projevy klienta v jiném prostředí, v interakci s jinými profesionály, vyjasnění očekávání jednotlivých účastníků, sdílení, zabránění subjektivnímu hodnocení situace jednoho odborníka, vyřešení více problémů naráz. Důležitým a posledním bodem může být možnost ověření správnosti předchozích rozhodnutí. (Solařová, 2013, s. 12-13)

Na případových konferencích bychom si měli být vědomi i případných rizik, které mohou v průběhu PK nastat. Například to může být příliš odborný jazyk účastníků, který je jedním z rizik u PK. Tím může vznikat komunikační bariéra, která by mohla znesnadnit další spolupráci. S tímto rizikem bývá často spojováno i riziko převahy odborníků, následně rodiče mohou mít pocit, že jsou pod dohledem a mohou pociťovat strach komunikovat a zapojit se do řešení. Negativní je i přílišné přehlcení klienta množstvím informací a úkolů. Předcházení těmto rizikům je úkolem moderátora, který hlídá a koordinuje rozhovory, nebo podává bližší vysvětlení. Dále účastníci mohou být zklamáni průběhem PK, protože nejsou naplňována jejich očekávání. Tomuto se může předejít v přípravné fázi, kdy svolavatel účastníkům sděluje účel jednání. Riziko neefektivní PK může také nastat, když se klient odmítne účastnit setkání. Bez klienta nedává PK smysl. Předcházet tomuto riziku můžeme v přípravné fázi, kdy je třeba všechny aspekty PK s klientem prohodit a motivovat ho k účasti na PK. (Solařová, 2013, s. 13-14)

Riziku neúčasti rodičů se podrobně věnuje článek „Parental participation in case conferences“, ve kterém jsou uvedeny nejen důvody pro a proti účasti rodičů, ale následně byly provedeny i výzkumy a zveřejněny výsledky, které vyvrací argumenty proti účasti rodičů. Ale na druhou stranu tím nepotvrzují povinnou účast rodičů na všech

případových konferencích. Zahraniční odborníci definovali seznam argumentů ve prospěch a neprospěch účasti rodičů na konferenci a na základě příslušných studií bylo zjištěno, že účast rodičů přináší jejich pocit většího zapojení do řešení rodinné situace. Zde se mohou dozvědět více konkrétní informace. Účast rodičů na konferenci pozitivně oceňují i odborníci, pro které je důležitá interakce mezi nimi. Také prostřednictvím setkání se může u klientů snížit počet subjektivních názorů a domněnek nebo tendence zobecňovat některé závěry. Nebylo prokázáno, že by účastníci utrpěli případné emocionální strádání, naopak bylo potvrzeno, že se rodiče dokázali vyrovnat se svými vnitřními pocity frustrace. (Hutchison, dle Einaiglové, 2016, s. 47)

Dále Manuál k případovým konferencím považuje riziko v přítomnosti dominantní osoby, která může způsobit to, že se ostatní účastníci nedostanou ke slovu. Ostatním účastníkům to může vyhovovat a podřídí se názoru dominantního účastníka. Ale vnitřně se s tím neztotožňují. Proto je na PK přítomen vyškolený nebo profesionální moderátor či facilitátor, který dokáže nastavit pravidla komunikace. S tímto může souviset i skutečnost, že kolektivně přijatá řešení a závěry mohou vést ke spoléhání se na skupinovou odpovědnost. To někdy snižuje a oslabuje odpovědnost individuální. Tomuto riziku se dá předejít tehdy, když kroky během PK naplánujeme konkrétně a adresně. Další riziko, na které musíme pečlivě dbát, je sdělování citlivých a osobních údajů. Je nezbytné myslet na ochranu osobních a citlivých dat a celkově dobře ošetřit právní stránku celé případové konference. Proto účastníci během PK musí podepsat Prohlášení o mlčenlivosti. S tím souvisí i skutečnost, že bychom měli dopředu zvažovat, které informace je vhodné sdělovat všem účastníkům a které jsou vhodné, aby zůstaly nevyřčeny. (Manuál k případovým konferencím, 2011, s. 13)

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumná část navazuje na výše uvedené teoretické poznatky. Úvod je věnován metodologii, vymezení hlavního cíle a dílčích cílů. Dále práce pojednává o charakteristice vybrané formy výzkumu. Součástí této části jsou tři vybrané případové studie a jejich zhodnocení. Dále práce pojednává o diskuzi nad případovými studiemi a limity výzkumu.

5.1 CÍL VÝZKUMU, VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Výzkum byl zvolen kvalitativní, kdy „výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Hendl, 2005, s. 50)

Kvalitativní výzkum odráží klíčová kritéria, která jej definují. Jde o pojmenování tématu a určení základních výzkumných otázek. Dále to jsou definice podle metody sběru dat, podle metody usuzování, podle typu dat a podle způsobu analýzy. Kvalitativní výzkum na rozdíl od kvantitativního výzkumného šetření není pouhým sběrem dat a musí být definován, zpracováván a hodnocen z širšího hlediska. Druhé kritérium je založeno na předpokladu, že kvalitativní výzkum pracuje s logikou a dedukcí, ve třetím případě kvalitativní výzkum vychází z rozhovorů, pozorování a dokumentů, ale je nutné pracovat i s proměnnou v podobě způsobu získání dat. (Hendl, 2005, s. 50)

Hlavním cílem výzkumné části je popsat teoreticky pořádání a průběh PK jako jedné z možností sociální práce s mnohoproblémovou rodinou s dětmi a prakticky uvést na třech vybraných případových studiích. Hlavní cíl výzkumné části je rozvinut do následujících dílčích cílů:

1. Popsat přípravu případové konference očima sociálního pracovníka.
2. Popsat průběh a hodnocení stanovených cílů PK.
3. Analyzovat přínos případové konference v konkrétní situaci, její možná pozitiva, popř. negativa.

Výzkumné otázky vychází z výše uvedených dílčích cílů. Díky nim budou tyto dílčí cíle zodpovězeny a směřují k zodpovězení hlavního cíle.

1. Jak se podařilo zorganizovat sociálnímu pracovníkovi přípravu na případovou konferenci?
2. Podařilo se naplnit stanovené cíle v průběhu konání PK?
3. Jaký měla případová konference přínos v konkrétní situaci?

Pro zhodnocení případových studií používáme kritéria jako je naplnění cíle případové konference, struktura případových konferencí a stanovení individuálního plánu.

5.2 POPIS POUŽITÝCH METOD

V této výzkumné části byly použity různé metody kvalitativního výzkumu. Hlavní metodou je zde případová studie, která je zaměřena na podrobný popis a rozbor rozsáhlého sociálního případu.

Dle Hendla (2005, s. 102) jde v případové studii o detailní studium jednoho, popř. i několika málo případů. Jde jednak o zachycení složitosti případu a pak také o popis vztahů v jeho celistvosti. To vše za předpokladu, že takovýmto důkladným prozkoumáním případu pak lépe porozumíme jiným podobným případům.

Případové studie bývají označovány rovněž jako kazuistiky, jsou řazeny k výzkumným metodám, jež se zabývají popisem jednotlivých případů. Může se jednat buď o popis a rozbor jednoho nebo také několika případů. (Hartl, Hartlová, 2004)

Přestože případová studie i kazuistika jsou mnohdy považovány za synonyma z anglického překladu „case study“, každý pojem vyznačuje odlišné funkce, významy a účely. (Chrastina, 2019, s. 17)

Případová studie je autonomní nebo komplementární výzkumná metoda, která nejčastěji využívá kvalitativní výzkumné strategie. (Chrastina, 2019, s. 50)

Gillham 2000 (dle Chrastina, 2019, s. 52) považuje metodu případové studie „jako přístup hledající odpovědi na konkrétní výzkumné otázky, které vyhledávají řadu různých důkazů od případu nebo případů“.

Pro účely této práce sloužily spisové dokumentace neboli prováděná analýza dokumentů. „Analýza dokumentů je analýza jakýchkoliv dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu. Záznamem mohou být právě tak dobře psané dokumenty jako jakékoliv materiální stopy lidského chování.“ (Disman, 2002, s. 124) V těchto případech byly zvoleny spisy OM (= ochrana mládeže, spis veden na místně příslušném úřadu, podle trvalého bydliště dítěte). Tyto spisy slouží jako podklady pro tvorbu případových studií.

Dále pro účely této práce bylo použito pozorování průběhu případové konference. Cílem pozorování bylo zjistit, jak probíhá případová konference u všech třech vybraných případových studií.

5.3 POPIS VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Výběr výzkumného souboru proběhl formou výběru přes Oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Jak píše Miovský (2006, s. 138) „záměrný výběr přes instituce je metodou, kdy využíváme určitého typu služeb nebo činnosti nějaké instituce, určené pro cílovou skupinu, která nás výzkumně zajímá.“

Případové studie, které budeme popisovat, jsou zaměřeny na pořádání a průběh případových konferencí. Cílovou skupinou pro sběr dat jsou mnohoproblémové rodiny s dítětem, se kterými sociální pracovník OSPOD pracuje, a jedním z nástrojů práce, které při

práci s touto rodinou v praxi využil, je případová konference. V případové studii můžeme vidět, jak lze pracovat s rodinou, která má mnohočetné problémy. Pro tyto účely jsem vybrala rodiny, které jsou v evidenci OSPOD, u nichž bylo využito nástroje případové konference. Vybraných případových konferencí jsem se účastnila po dobu mé dvouměsíční praxe na oddělení OSPOD v časovém období od října do listopadu 2018 u dvou případových studií, u třetí studie jsem se účastnila v měsíci únoru 2019. Případových konferencí jsem se účastnila zcela náhodně, když mi byl povolen vstup od všech účastníků konference. Tudíž jsem dopředu nevěděla, s jakou rodinou se na případové konferenci setkám.

5.4 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT

Bakalářské práce nepoužívá pravá jména klientů, všechny jména jsou vymyšlená. Pro lepší přehlednost v případových studiích, kde bylo více aktérů, jsou vymyšlená i příjmení u některých osob. Nejsou použity ani názvy měst a spolupracujících institucí. Jsou zde uvedeny pouze v základních názvech. Časové ohraničení v případových studiích je pravdivé.

5.5 PŘÍPADOVÉ STUDIE

5.5.1 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 1 – NENAROZENÉ DÍTĚ

Popis rodinné situace před zahájením PK:

Klientka přichází na OPSOD s tím, že je ve 3 měsíci těhotenství a přišla se informovat o možnosti náhradní rodinné péče o její dosud nenarozené dítě. Má druha, který by podle jejich slov měl být otcem dítěte. Oba dva rodiče se vyskytují ve stejném městě místně příslušného OSPOD. K poměrům matky můžeme říci, že má dvě děti, které jsou v pěstounské péči u cizích pěstounů. Matka je omezena na svéprávnosti, konkrétně na rodičovské odpovědnosti ve vztahu ke svým dvěma dětem. Avšak byl jí ponechán výkon osobního styku s těmito nezletilými dětmi. Klientka má veřejného opatrovníka, jehož úkolem je dbát na práva a zájmy klientky. Oba rodiče nemají stálé zázemí a pohybují se po známých, nízkoprahových zařízeních, azylových domech apod. K této situaci klientka uvedla přání, že by chtěla, aby se o nezletilé dítě starala teta jejího druha.

Pořádání PK (cíl + účastníci)

Koordinátor případu svolává případovou konferenci vzhledem k situaci klientky, kdy je očekáváno narození dítěte a klientka je omezena na rodičovské odpovědnosti. Je nezbytné zajistit, co bude v budoucnu s dítětem, až se narodí. Koordinátorem případu je sociální pracovník, který vede spisovou dokumentaci klientky ve své databázi, podle jejího bydliště. Zároveň je také svolavatelem, protože se dozvěděl o této situaci a je nezbytné ji řešit. Na PK si svolavatel přizval matku, otce a tetu ze strany otce. Jelikož OSPOD neměl kontakt na tetu otce, byla otcem přizvána osobně. Dále byly pozvány veřejná opatrovnice matky a sociální pracovnice z oddělení náhradní rodinné péče. Vzhledem k cíli PK byl pozván úzký okruh účastníků. Za hlavní a zatím potřebný cíl je zprostředkování informací, které tyto tři kvalifikovaní sociální pracovníci mohou zajistit. Také s ohledem na tento cíl, PK bude svolána v kanceláři sociálního pracovníka, kde bude dostatek prostoru pro všechny zúčastněné.

Cíl PK: Koordinátor případu jasně definuje cíl, který je seznámit rodinu s možnostmi následné péče o dosud nenarozené dítě matky.

Pozvaní účastníci a jejich role

- Matka
- Otec
- Teta ze strany otce
- Sociální pracovník OSPOD – koordinátor případu
- Sociální pracovnice z oddělení náhradní rodinné péče

- Veřejný opatrovník matky
- Zapisovatelka

Průběh PK

Přítomni:

- Matka
- Otec
- Teta ze strany otce – nepřítomna
- Sociální pracovník OSPOD – je koordinátorem případu a zároveň svolavatel PK
- Sociální pracovnice z oddělení náhradní rodinné péče – přizvaná osoba pro zprostředkování informací
- Veřejný opatrovník matky
- Zapisovatelka

1. Úvod a představení klienta a jeho situace

Svolavatel případu zahajuje jednání s tím, že vymezuje účel, pro který se tu sešli, a to zajistit potřebné informace ohledně péče o dosud nenarozené dítě matky. Představuje všechny účastníky a říká, proč jsou zde na případové konferenci. Svolavatel říká organizační informace, jaká bude délka trvání a struktura konference. Dále účastníky seznamuje s povinnou mlčenlivostí a vyžaduje podepsání listin o mlčenlivosti.

Matka se vyjadřuje ke své situaci, že má již dvě děti v pěstounské péči. Otcem dosud nenarozeného dítěte je podle jejích slov je zde přítomný otec. Vyslovuje přání, že má zájem, aby se o dosud nenarozené dítě starala teta otce, která se však na jednání bez omluvy nedostavila. Otec se také vyjadřuje ke své situaci a uvádí, že má dvě děti, také v NRP, se kterými se vídá. O dosud nenarozené dítě má zájem se postarat, ale uvádí, že k tomu nemá vhodné podmínky pro potřeby dítěte. Uvádí, že nemá zajištěné základní existenční podmínky jako bydlení, stravu a finance. Bydlí u kamaráda ve stanu. Otec říká, že pracuje, ale aktuálně nemá pracovní smlouvu. Dále uvedl, že čeká na rozsudek soudu, protože mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody za krádež v délce 12 měsíců. Otec říká, že byl uživatelem drog (pervitin a THC), ale daří se mu několik měsíců abstinovat. Matka k tomu uvádí, že nepravdělně užívá marihuanu. Následně byla ze strany pracovnice poučena o škodlivosti užívání marihuany v těhotenství a o nutnosti

testování na přítomnost drog v těle. Matka souhlasí. Oba rodiče jsou nakaženi žloutenkou typu C, se kterou se nikterak nechtějí léčit.

2. Možnosti řešení cílů

Po těchto informacích, kdy pracovník zjistil situaci obou rodičů, jsou seznámeni s informacemi ohledně náhradní rodinné péče včetně možnosti osvojení. Matka zde vyslovuje nesouhlas s péčí cizí osoby, nemá důvěru k úřadu. Dle jejích slov to lidé dělají jenom pro peníze a chce, aby dítě zůstalo u tety otce. Matka byla seznámena s tím, že teta musí být schopna prokázat schopnosti starat se dítě. A vzhledem k tomu, že zatím neprojevila žádný zájem a OSPOD o ní nic neví, musí se probrat další možnosti péče o dítě vzhledem k blížícímu se termínu porodu. Dále byla probrána možnost vídat dítě u pěstounů na přechodnou dobu ve formě asistovaných kontaktů. Tím bude zachován kontakt s biologickými rodiči. Hlavní důvody těchto řešení byly s matkou projednány, jedná se o omezení rodičovské odpovědnosti a také skutečnost, že matka nemá vytvořené stálé zázemí, které dítě potřebuje. S tím matka souhlasila a vyslovila přání o zajištění pěstounů na přechodnou dobu v místě bydliště otce. Ten má v plánu se nechat zapsat do rodného listu, protože má zájem se podílet na výchově. Pracovník jí dal prostor pro zvažování, co by bylo pro dítě nejlepší. Matka byla poučena, co znamená, kdyby byl otec zapsán v rodném listě, a to především znamená odpovědnost za nezletilé dítě. Vzhledem k tomu, že otec bude nastupovat do výkonu trestu, vylučuje se péče z jeho strany po dobu trvání jeho trestu. Bylo probráno, co je potřebné udělat před nástupem do porodnice. Matka zatím neví, ve které porodnici by chtěla родit. Pro OSPOD je to důležitá informace, protože kdyby porodnice nebyla místně příslušná tomuto OSPOD, musel by to řešit jiný místně příslušný OSPOD. Rodiče byli upozorněni, že pokud teta otce nezačne vyvíjet aktivitu, půjde se cestou hledání pěstounů na přechodnou dobu.

Závěrem byl protokol nahlas přečtený všem účastníkům a v tištěné podobě byl předložen k podpisu všem účastníkům. Matka ho odmítla podepsat. Pracovník poděkoval účastníkům za spolupráci a případová konference byla po 2 hodinách ukončena.

3. Zhodnocení setkání

- Cílem případové konference bylo seznámit rodiče s možnostmi následné péče o nenarozené dítě.

- Závěrem případové konference bylo jednáno o tom, že v nejlepším zájmu dosud nenarozeného dítěte bude umístění do přechodné pěstounské péče u pěstounů ve městě faktického pobytu obou rodičů.
- Matka se sama objedná do porodnice, ve které plánuje родit. Poté dá výsledek vědět OSPOD.

Zhodnocení:

V přípravné fázi koordinátor případu jasně vymezuje účel setkání, který je seznámit rodinu s možnostmi následné péče o dosud nenarozené dítě. Koordinátor zmapoval situaci matky, kdy je srozuměn tím, že matka má svého veřejného opatrovníka, kterého musí pozvat. Veřejný opatrovník je účasten případové konference, aby dbal na práva a zájmy matky. Dále se budou zprostředkovávat informace o náhradní rodinné péči, proto koordinátor zve pracovníci z oddělení NRP. Také je pozván otec, tedy přítel matky, který je také součástí řešené situace. Dále je pozvána teta otce, na kterou OSPOD nemá žádný kontakt, proto je otcem přizvána pouze osobně. Při pořádání případové konference se ale teta otce nedostavila. Nastává otázka, zda nebyla chyba na straně otce, který jí pozvání nesdělil nebo na straně úřadu. Ostatní účastníci byli o pořádání PK informováni osobně nebo telefonickým kontaktem. Tato konference byla pořádána bez účasti moderátora nebo facilitátora, vzhledem k nízkému počtu účastníků. Cíl setkání, který byl stanoven před PK, byl v průběhu jednání naplněn. Cíl odpovídal kritériím SMART. Rodiče byli seznámeni, jaké mají možnosti ohledně péče o dosud nenarozené dítě. Pozvaní odborníci splnili svou funkci, podali potřebné informace. Struktura setkání byla dodržena. Matce byl stanoven úkol, a to objednat se do porodnice, ve které plánuje родit. Tento úkol však nebyl časově ohraničený. Také nebyl vytvořen individuální plán, jak po zahájení spolupráce, ani po případové konferenci. Přínosem této PK bylo seznámení matky s možnostmi péče o její dosud nenarozené dítě. Potřebné informace jí byly sděleny. Ze strany pracovníků bylo matce nabízeno více možností péče o její dítě. V tuto chvíli je na matce, jak se rozhodne. Konference mohla matce poskytnout podporu v její situaci, kdy jí pracovníci nabídly pomoc při řešení její situace. Velkou podporou zde byla matčina veřejná opatrovnice, která s matkou dlouhodobě pracuje a znají se. Také tím, že byl pozván otec, mohla konference být zdrojem další podpory. Avšak jako negativum můžeme považovat skutečnost, že matka na závěr odmítla podepsat protokol o PK. V průběhu jednání matka vyslovila nedůvěru k úřadu. Matka nechce, aby se o její dítě starala cizí osoba. V této situaci byly matce sděleny informace, že se s dítětem může vídat

ve formě asistovaných kontaktů. Nebylo jí upíráno právo na kontakt se svým dítětem. V tomto případě nebyl vypracován IPOD, jak před zahájením spolupráce, ani po případové konferenci.

5.5.2 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 2 - NELA

Popis rodinné situace před zahájením PK:

Matka žije se svým přítelem. Matka má dvě dcery, Nelu (7 let) a Stelu (2 roky). Otec Nely zemřel a otec Stely je současný přítel matky. Rodiče zemřelého otce jsou Novákoví, tedy babička a děda Nely. Matka má babičku a dědu, kteří jsou manželé Skálovi.

Rodina je v evidenci OSPOD od roku 2017, kdy úřad obdržel zprávu z nemocnice, že při porodu nezletilé Stely byly v moči matky nalezeny amfetaminy. Matka tehdy před porodem uvedla, že v minulosti užívala návykové látky, proto ji bylo provedeno toxikologické vyšetření s pozitivním výsledkem. Od té doby se OSPOD snaží s matkou pracovat. OSPOD zjistil, že v rodině je celá řada těžkostí. Například požívání alkoholu ve větší míře na straně partnera matky, vzájemné fyzické napadání, dlouhodobá nezaměstnanost přítele matky, nevyřešené bydlení a v důsledku toho špatná situace rodiny. Po celou dobu kontaktu s OSPOD je patrná špatná spolupráce rodiny. I přes požadavek na testování pro zjištění přítomnosti drog v těle matky a jejího přítele, rodiče toto nerealizují, nedostavují se na jednání, v určitých obdobích nejsou kontaktní, a to ani telefonicky. Také se nedaří realizovat sociální šetření. Matka fakticky zajišťuje péči jen o svoji dceru Stelu.

Nela bývala i v minulosti velmi často u manželů Novákových, či u prarodičů Skálových. Tito příbuzní o ni velmi často pečovali a zajišťovali ji po finanční stránce. Od října minulého roku je však Nela stále ve faktické péči manželů Novákových. Manželé Skálovi také vypomáhají s péčí a finančně Nelu zajišťují. Když je Nela nemocná, musí vypomáhat prarodiče Skálovi, protože Novákoví pracují a nemohou čerpat ošetřovné, protože jejich vnučka jim není svěřena do péče. Matka od října minulého roku přestala projevovat zájem o svoji dceru Nelu, přestala si ji brát k sobě domů a navštěvovat. Setkání byla pouze krátká a sporadická, například o Vánocích. Matka opakovaně slibovala zlepšení spolupráce, avšak tyto sliby nesplnila.

Paní Nováková přichází na oddělení OSPOD s tím, že situace s matkou je neúnosná a chce ji řešit. Obává se o Nelinu budoucnost. Manželé Novákoví by se chtěli k Nele

nějakým způsobem legitimizovat, protože ji mají delší dobu ve faktické péči a zajišťují její každodenní potřeby.

Pořádání PK (účastníci a jejich role)

Koordinátor případu svolává PK za účelem nastavení kroků, které povedou ke stabilizaci rodinného prostředí u matky. Konference zároveň nabídne další možnosti náhradní rodinné péče. Koordinátor případu je zároveň ve funkci svolavatele, protože se dozvěděl o této situaci od babičky, která OSPOD osobně navštívila.

Cíl PK: Cílem je nastavení kroků, které povedou ke stabilizaci rodinného prostředí u matky a zároveň konference nabídne možnosti náhradní rodinné péče u nezletilé Nely.

Pozvání:

- Matka Nely a Stely
- Otec Stely (přítel matky)
- Babička a děda Nely – manželé Novákovi
- Babička a dědeček matky – manželé Skálovi
- Pediatr Nely
- Třídní učitelka Nely
- Sociální pracovnice – koordinátorka případu Nely
- Sociální pracovnice – koordinátorka případu Stely
- Sociální pracovnice – úsek náhradní rodinné péče
- Moderátor – nezávislá pracovnice

Před pořádáním PK koordinátorka provedla pohovor s Nelou za účelem zjištění jejího názoru na současnou situaci. Nela se vyjádřila v tom smyslu, že si přeje zůstat u babičky a dědečka (manželů Novákových). Jako důvod uvedla, že u maminky jsou velké hádky (v té chvíli začala plakat). U babičky a dědečka je spokojená, ale chtěla by zde mít i svojí mladší sestru. Z rozhovoru bylo patrné, že by se častěji a ráda s matkou i sestrou setkávala.

Matce bylo poštou zasláno pozvání na PK s tím, že se bude projednávat péče o její dceru Nelu. Matka zhruba týden před konanou PK osobně přichází za koordinátorkou případu s

tím, že nerozumí tomu, co se bude odehrávat. Vysvětluje si to tak, že jí chce OSPOD děti odebrat. Matce byly vysvětleny důvody pro svolání PK. Matka byla také ujištěna, že jde o nastavení spolupráce a nalezení zdrojů podpory v její nelehké situaci. Koordinátorka apeluje na to, aby se dostavili oba rodiče. Matka na schůzce vyjádřila své přání, aby Nela byla v péči manželů Novákových. Vysvětluje svoji nelehkou situaci, kdy zvažuje odchod od partnera, který ji v opilosti bije. Pracovnice si všímá modřin pod okem. Matka byla na závěr ujištěna, že do budoucna by měla udělat maximum pro to, aby mohla být Nela zpět v její péči. Matka souhlasí a účast na konferenci přislubuje.

Na PK byla pozvána třídní učitelka Nely. Sděluje, že neví, zda se dostaví. Vyjádření k tomu, jak Nela prospívá ve škole, zasílá elektronicky. Toto sdělení bude přečteno na PK. Dále je pozván pediatr Nely, který se z účasti omluvil, kvůli pracovní vytíženosti. Sdělení k Nelině zdravotnímu stavu a spolupráci matky s lékařem zasílá ve zprávě, která bude přečtena na PK.

Dále byli pozváni prarodiče ze strany matky. Účast odmítají, protože nechtějí vystupovat proti své vnučce (matce). Bylo jim vysvětleno, že jsou pozvaní na PK, protože se významně podílí na péči o Nelu. Vnučku mohou na konferenci podpořit v jejím úsilí o změnu, budou moci popsat i její kladné stránky osobnosti, které OSPOD nezná. Sdělují, že se tedy dostaví.

Průběh PK:

Přítomni:

- Matka
- Otec Stely – nepřítomen
- Babička Nely
- Dědeček Nely
- Babička matky
- Dědeček matky
- Sociální pracovníci – koordinátorka případu Nely
koordinátorka případu Stely
- Soc. pracovnice z úseku náhradní rodinné péče
- Moderátor – nezávislá sociální pracovnice
- Zapisovatel

1. Úvod a představení klienta a jeho situace

Na úvod bylo dopředu vymezeno časové rozpětí konference. Moderátor seznamuje účastníky s cílem dnešního setkání. Dále byly představeny cíle, které nebyly na pozvánce. Pozvaní byli seznámeni pouze s účelem pořádání případové konference, a to nabídnout možnosti náhradní rodinné péče u Nely a nastavit kroky, které povedou ke stabilizaci rodinného prostředí u matky. Další cíle jednání byly napsány na flipchartu, který byl viditelně umístěn pro všechny účastníky.

- Seznámení širší rodiny o informacích, které zná OSPOD ve vztahu k Nele
- Nastavení spolupráce zákonných zástupců

Účastníci byli moderátorem představeni a každý z nich se měl vyjádřit, s jakým přáním sem přichází.

Představuje se paní Nováková (matka zemřelého otce Nely). Vysvětluje svoji těžkou situaci, kdy ji před pár dny zemřel syn. Babička začne plakat, proto moderátor předává slovo jejímu manželovi panu Novákovi. Ten sděluje, že by se rádi s manželkou k Nele nějakým způsobem legitimizovali, neboť například nemůžou čerpat ošetřovné, když je Nela nemocná. O Nelu pak musí pečovat prarodiče, kteří jsou však ve věku 77 a 82 let a na určité činnosti spojené s péčí o Nelu už sami nestačí. Dále ji nemohou přihlašovat do kroužků a jinak ji zastupovat v různých oblastech života.

Dále se ke slovu dostávají manželé Skálovi, kteří se chtějí dohodnout na tom, v jakém zázemí bude Nela vyrůstat. Upozorňují na to, že nechtějí, aby se matka, která je občas pod vlivem alkoholu, stýkala s Nelou. V opačném případě je může kdykoliv navštívit. Proto byl na flipchart připsán další cíl a to: Zajištění bezpečí pro Nelu.

Dále se představuje sociální pracovnice, která vede spisovou dokumentaci Stely a sděluje, že s rodiči ještě nespolupracovala. Pracovnice chce s matkou nastavit spolupráci, kvůli tomu, že Stela je také ohroženým dítětem v domácnosti, kde přítel matky nefunguje jako otec a jsou zde prvky alkoholismu a domácího násilí. Pradědeček k tomuto namítá, že vztahy Stely s matkou se jim zdají v pořádku.

Dále se slova ujímá sociální pracovnice z úseku NRP, aby zde poskytla všechny informace potřebné k péči o Nelu, protože se schyluje k situaci, kdy Nela bude vyrůstat v jiném prostředí než u svých rodičů. Manželé Novákovi byli upozorněni na fakta, která vyplývají ze skutečnosti, že by se stali pěstouny.

Poté se vyjadřuje k situaci koordinátorka případu, která vede dokumentaci Nely. Všem přítomným sděluje chování matky, a to zejména nespolupráci s OSPOD. Dále je prokázáno užívání drog matkou, dysfunkční funkce rodiny ve všech oblastech (péče o děti, bydlení). Matka věci zatajuje, podává nepravdivé informace, neplní dohodnuté úkoly, neumožňuje vstup do bytu při ohlášeném sociálním šetření a byla v obchodě přistižena při krádeži. I přes snahu o sanaci prostředí matky nevedla spolupráce k žádným výsledkům ani s dopomocí 2 nestátních neziskových organizací. Pracovnice uvádí, že se o této situaci dozvěděla až od paní Novákové, která za pracovníci přišla na oddělení OSPOD, protože situace je pro ni neúnosná a chce ji řešit. Zde čte zprávy od pediatra, který se nedostavil. V nich je napsané, že matku viděl pouze jednou a v případě svěřeni Nely do cizí péče by souhlasil. Dále pracovnice překládá zprávu od třídní učitelky Nely, která sděluje, že spolupráce manželů Novákových se školou je v pořádku. Matku osobně viděla pouze jednou, když Nela nastoupila do první třídy, od té doby matka neprojevila žádný zájem. Dále píše, že Nela ve škole prospívá a je chytrá žákyně. Učitelka se přimlouvá, aby Nela byla v péči prarodičů, protože péči zajišťují už dlouhodobě. Škola zatím respektuje, že Nelu zastupují prarodiče, nikoliv zákonný zástupce, dobrá situace to však není. Potom pracovnice tlumočí názor Nely, se kterou provedla rozhovor. Nela říká, že chce zůstat u své babičky a dědy (manželů Novákových). Matku má ráda, ale vadí ji neustálé hádky matky s jejím přítelem. Říká, že jí chybí sestra Stela. Rozhovor s Nelou byl emotivní, u některých témat začala plakat. Dále pracovnice provedla šetření u manželů Novákových a popisuje jejich bytovou situaci. Rodinné a bytové prostředí je zcela vyhovující pro péči o Nelu.

Stanovené cíle setkání, které vyplynuly z představování účastníků a jejich přání:

- Zajištění bezpečí pro Nelu i Stelu
- Řádná léčba matky
- Řešení bytové situace a vztahy v domácnosti matky
- Možnosti, jak udržet vztahy obou sester
- Pravidelné kontakty Nely s prarodiči

2. Možnosti řešení cílů

Po hodině představování účastníků se přešlo k diskusi nad stanovenými cíli.

Diskuzi začala pracovnice z NRP, která uvedla potřebné informace k pěstounské péči a péči cizí osoby. Vysvětlila rozdíly těchto dvou institutů a jaké povinnosti z nich vyplývají. Uvedla, že je na rozhodnutí soudu, který z nich zvolí. Protože těchto informací je mnoho, pracovnice nabídla, že jim je předá písemně. Prarodiče souhlasili s tím, aby Nela byla v péči Novákových.

Zde vstupuje do místnosti matka s dcerou Stelou, která se opozdila, protože zaspala. Moderátor se matky ptá, s jakým přáním sem přišla a co potřebuje probrat. Říká, že chce, aby její dcera Nela byla nadále v péči u své babičky a dědy. Následně na to pracovnice vysvětluje, co je pěstounská péče a jaké to má pro matku důsledky. Dále bylo matce sděleno, jaké má povinnosti, které je nutné dodržet v souvislosti s úmrtím otce Nely. A to zejména vyřídít sirotčí důchod za zemřelého otce Nely, protože pouze matka je kompetentní k tomu, aby pro Nelu vyřídila sirotčí důchod. Přislíbila, že výsledek dá sociální pracovníci co nejdříve vědět. Dále byla upozorněna na to, že pokud Nela bude svěřena do péče své babičky a dědy, matce vzniká vyživovací povinnost. Ale než se pravomocně rozhodne, měla by si matka tvořit finanční rezervu, protože bude muset výživné uhradit zpětně. Také byla upozorněna, jaké z toho plynou důsledky, kdyby výživné neplatila. Ke své situaci sděluje, že pobírá rodičovský příspěvek ve výši 3 800,- Kč a přídavky za obě děti.

S matkou bylo projednáno, že musí řešit aktuální problémový vztah se svým přítelem. Matka uvedla, že bydlí v bytě, který patří matce jejího přítele a ve kterém nemůže dále zůstat. S přítelem se plánuje rozejít. OSPOD nabídl pomoc při hledání jiného bydlení ve formě kontaktů na azylové domy ve městě a krizového potravinového balíčku pro Stelu. Rodina v tuto chvíli nabízí pomoc s jídlem i dalšími potřebami pro Stelu.

Pracovnice matce sděluje, že je potřeba začít s OSPOD řádně spolupracovat, a to zejména účastnit se dohodnutých jednání, zvedat telefony, umožnit sociální šetření, nechat se testovat na přítomnost drog a spolupracovat se SAS (Sociálně aktivizační službou). Matce bylo sděleno, že pokud nebude plnit tyto dohodnuté kroky, bude potřeba řešit i poměry Stely, což může v krajním případě vést až k odebrání dítěte z péče matky a otce.

Matce byl dán úkol, že se musí v co nejkratší době domluvit s Novákovými na kontaktech Stely a Nely. Matce bylo sděleno, že Nela špatně akceptuje odloučení od sestry. Nela potřebuje udržovat sourozenecké vztahy. Pracovnice je v tomto matce připravena

poskytnout maximální součinnost. Manželé Novákovi během jednání sdělili, že jsou ochotni umožnit návštěvy Nely se Stelou.

Pracovnice matce sděluje, že je potřeba začít uvádět pravdivé informace, neboť pak není možné poskytnout adekvátní pomoc. Matce sdělila, že by měla aktuálně pracovat na svěření Stely do své péče, pokud plánuje rozchod s přítelem.

S Novákovými bylo jednáno o tom, že jim OSPOD pomůže sepsat návrh na předběžné opatření, kdyby byla Nela svěřena do jejich péče. Sdělují, že nejsou žádné překážky na jejich straně, které by mohly vést k tomu, že by jim soud nevyhověl (trestná činnost, exekuce, jiné negativní jevy). Novákovi by návrh na svěření dítěte do péče spolu s předběžným opatřením rádi podali do konce měsíce. Také byli seznámeni s tím, jak probíhá vykonatelnost soudního rozhodnutí.

3. Zhodnocení setkání

Na závěr byly dohodnuty tyto kroky:

- Novákovi ve spolupráci s OSPOD podají k soudu návrh na svěření nezletilé Nely do své péče, a to také s předběžným opatřením, a to nejpozději do konce měsíce
- Matka bude spolupracovat se sociální pracovnící na sanaci prostředí/případně ukončení problémového vztahu se současným partnerem
- Matka podá soudu návrh na svěření Stely do své péče
- Matka se bude pravidelně podrobovat testování na přítomnost drog v těle, a to v organizaci, která je k tomu určena, 2x týdně
- Matka nejpozději do 7 dnů od pořádání PK zajde na OSSZ spolu s paní Novákovou vyřídit sirotčí důchod pro Nelu
- Matka přislíbila aktivnější spolupráci s pracovníky OSPOD, jak ve vztahu k Nele tak i Stele
- Všichni přítomní přislíbili matce potřebnou podporu v řešení její náročné životní situace a také pomoc nezletilým děvčátkům

Po 2 hodinách bylo jednání ukončeno. Moderátor poděkoval všem zúčastněným za spolupráci o lepší budoucnost děvčat. Na závěr všichni účastníci podepisují protokol o případové konferenci a prohlášení o mlčenlivosti.

Zhodnocení:

Koordinátor případu svolal konferenci s jasným účelem a to nastavit kroky, které povedou ke stabilizaci rodinného prostředí u matky a zároveň jednání nabídne možnosti náhradní rodinné péče u Nely. Iniciátorem zde byla paní Nováková (babičky Nely), která dala podnět sociální pracovníci. Pracovnice z rozhovoru s babičkou zmapovala rodinné prostředí u Nely a z tohoto vyhodnocení pozvala další účastníky jako: matku a jejího přítele, které jsou důležitou součástí v nastavení dalších kroků a spolupráce, dále to jsou prarodiče Nely, kteří se také významně podílí na výchově. Zprvu se prarodiče zúčastnit nechtěli, ale koordinátor případu je pozitivně namotivoval. Dále se pracovnice informovala, jak probíhá spolupráce matky se školou a pediatrem Nely. Jednání mělo také za cíl seznámit účastníky s možnostmi náhradní rodinné péče, proto koordinátor k zajištění těchto informací pozval sociální pracovníci z úseku NRP. Vzhledem k většímu počtu účastníků byl přítomen také moderátor, který zajistil odborné doprovázení během jednání. Součástí přípravy na konferenci bylo i zjištění názoru Nely na rodinnou situaci, která se z důvodu nízkého věku nezúčastnila.

Co se týká samotného průběhu případové konference, tak jako jediný z pozvaných účastníků nebyl přítomen otec Stely. Na začátek byli všichni účastníci představeni a vyjádřili své přání nebo požadavky, se kterými na konferenci přišli. Když účastníci sdělovali své přání nebo požadavky, moderátor je ihned zapisoval na flipchart. Po představování se začal řešit cíl, kterým je seznámení širší rodiny s informacemi, které má OSPOD ve vztahu k Nele. Přebrala slovo koordinátorka případu, která sdělila informace především o chování matky a její nespolečnosti. Bylo zde pozorováno velké překvapení na straně prarodičů matky, kteří neměli informaci, že matka užívá drogy. Této informaci prarodiče nechtěli uvěřit. Protože v této fázi jednání ještě nebyla matka přítomná, nemohla se k této informaci vyjádřit. Dále byly řešeny cíle, které vyplynuly z požadavků účastníků. V prvním bodu byly probrány informace o náhradní rodinné péči, zejména o pěstounské péči. Zde vstoupila do jednání matka, která se opozdila, proto byly informace o NRP zopakovány znovu. Matka byla seznámena s jejími důsledky. Matka vyjádřila souhlas, aby Nela byla v pěstounské péči své babičky a dědy. Dále byla matka seznámena s povinnostmi, které vyvstaly s úmrtím Nelina otce. Matka dále přislíbila spolupráci s OSPOD. Také se řešil problémový vztah s jejím přítelem, kde rodina nabídla matce pomocnou ruku. Dále byly řešeny kontakty mezi Stelou a Nelou, kde manželé Novákovi tyto kontakty v jejich domácnosti umožnili.

V průběhu jednání bylo nastaveno 7 cílů:

- Seznámení širší rodiny o informacích, které zná OSPOD ve vztahu k Nelu
- Nastavení spolupráce zákonných zástupců
- Zajištění bezpečí pro Nelu i Stelu
- Řádná léčba matky
- Řešení bytové situace a vztahy v domácnosti matky
- Možnosti, jak udržet vztahy obou sester
- Pravidelné kontakty Nely s prarodiči

V průběhu jednání nebyly řešeny možnosti naplnění cílů a to, jak zajistit bezpečí pro Nelu a Stelu a jak zajistit pravidelné kontakty Nely s prarodiči. Struktura jednání byla dodržena.

Pozorováním bylo zjištěno, že průběh jednání s účastníky byl zaměřený především na seznámení manželů Novákových s informacemi o pěstounské péči, která se Nely bude týkat. Pěstounská péče vyžaduje mnoho informací, protože pro budoucí pěstouny Novákovi to bude nová životní situace a bylo potřeba probrat důsledky, které z pěstounské péče vyplývají jak pro samotné manžele Novákovy, tak pro matku Nely, která je jejím zákonným zástupcem. V důsledku zřizování kroků, které povedou k pěstounské péči, je potřeba, aby matka s OSPOD řádně spolupracovala. Proto byla případová konference také zaměřena na nastavení spolupráce s matkou.

Jako možné pozitivum této případové konference můžeme považovat skutečnost, že názor Nely, který byl zprostředkován před samotnou PK, byl vyslyšen. OSPOD jedná především v zájmu dítěte, proto případová konference naplnila přání Nely zůstat u své babičky a dědy. Manželé Novákovi se v následujících měsících budou snažit stát se pěstouny Nely. Proto případová konference pro Novákovi zprostředkovala potřebné ucelené informace o pěstounské péči. Dále jako významné pozitivum můžeme považovat fakt, že se k jednání dostavila matka. Zde matka přislíbila řádnou spolupráci s OSPOD, proto můžeme předpokládat, že situace Nely se bude dále vyvíjet bez dalších problémů, které vznikly matčinou nespoluprací. Kroky, které byly závěrem dohodnuty, odpovídají kritériím SMART. Nejvíce odpovědnosti má zde matka, která musí učinit důležité kroky, na kterých záleží Nelina budoucnost. Také manželé Novákovi mají specifikované úkoly, které je potřeba splnit, pokud se chtějí stát pěstouny. Prarodiče matky přislíbili podporu v její nelehké životní situaci.

Dva cíle možností řešení nebyly na konferenci probrány, což můžeme považovat za negativum konference. Mohlo to být například způsobeno velkým množstvím informací o celkové rodinné situaci nebo nastolováním dalších důležitých témat k diskuzi.

Individuální plán byl po případové konferenci aktualizován o nové informace, které vyplynuly z této konference.

5.5.3 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 3 KARIN

Popis rodinné situace před zahájením PK:

Matce se v roce 2006 narodila dcera Karin, která byla v roce 2008 svěřena do pěstounské péče matce matky (babičky Karin). Karin byla matce odebrána z péče a to z toho důvodu, že užívala psychotropní látky a řádně nepečovala o dceru a faktickou péči musela vykonávat její matka (tedy babička a zároveň pěstounka Karin). Otec Karin není uveden v rodném listě a matka se o něm žádným způsobem nevyjadřuje. Karin je dodnes v péči své babičky, která se stala její pěstounkou. Kromě dcery Karin, matka má v péči dva syny a to Jakuba (10 let) a Ondřeje (5 let). Každý syn má jiného otce. Jakubův otec se občas s Jakubem stýká, tráví spolu víkendy a prázdniny. Mimo výživné otec přispívá i na další výdaje spojené s Jakubovými zájmy. Jakub chodí na Základní školu logopedickou. Ondřejův otec bydlí spolu se svými rodiči, kteří se také podílí na péči o Ondřeje. Ondřej se s otcem také občas stýká a tráví spolu čas. Ondřej navštěvuje Mateřskou školku.

Matka udržuje neustálený způsob chování, nemá zajištěnou bytovou situaci a často se zdržuje se svými dětmi v domácnosti své matky. Toto společné soužití mezi nimi vyvolává konflikty. Její matka si přeje, aby si matka našla své stálé bydlení. Konflikty, které se v domácnosti odehrávají mají negativní vliv na Karin, která ve svých 13 letech potřebuje své soukromí, ustálené rodinné prostředí a potřebnou autoritu. Pěstounka Karin je v důchodovém věku (68 let), kdy jí omezuje její pohybové ústrojí a potřebuje občasnou výpomoc. Tyto práce zajišťuje Karin, která například pomáhá babičce s nákupem, nebo úklidem v domácnosti. V poslední době Karin pociťuje zhoršený psychický stav, kdy sama požádala o pomoc organizaci pro pomoc náhradním rodinám. Zde sděluje, že už situaci, která se doma odehrává mezi její matku a babičkou nezvládá. Navíc babička musí pečovat také o její dva bratry, které matka není schopna řádně zajistit.

Pořádání PK (účastníci a jejich role):

Koordinátorka případu, která vede spisovou dokumentaci nezletilé Karin svolává PK za účelem vyhodnocení současné situace Karin. Dále se projedná, jaké mají otcové možnosti péče o své syny. Koordinátor konference je zároveň také svolavatelem, protože dlouhodobě pracuje s touto rodinou a naskytly se důvody pro svolání PK.

Cíle jednání:

- Projednání aktuálních poměrů v rodině
- Vyhodnocení současné situace Karin a její psychický stav
- Posouzení zdravotního a psychického stavu babičky Karin (pěstounky) a jak tento stav ovlivňuje péči a výchovu Karin
- Zhodnocení společného soužití matky a babičky dětí
- Zvážení řešení situace, následná péče, zvážení péče u otců

Pozvání:

- Matka
- Pěstounka
- Otec Jakuba
- Otec Ondřeje
- Babička Lenka (babička Ondřeje)
- Terapeutka z doprovázející organizace pro pomoc náhradním rodinám
- Sociální pracovnice z doprovázející organizace pěstounů
- Sociální pracovnice z oddělení náhradní rodinné péče – koordinátorka případu
- Sociální pracovnice OSPOD – vedoucí spisové dokumentace Jakuba
- Sociální pracovnice OSPOD – vedoucí spisové dokumentace Ondřeje
- Moderátor – nezávislá pracovnice

Koordinátorka před konanou PK zaslala pozvánku všem výše uvedeným osobám. Všichni účastníci účast přislíbili. S matkou bylo hovořeno i osobně, kdy byl probrán účel, pro který by se měla dostavit. Matka vyjadřuje, že situaci chce řešit, ale nepřikládá setkání velký význam. Myslí si, že se nic nevyřeší.

Průběh:

Přítomni:

- Matka

- Pěstounka
- Otec Jakuba
- Otec Ondřeje
- Babička Lenka (babička Ondřeje)
- Terapeutka z doprovázející organizace pro pomoc náhradním rodinám
- Sociální pracovníce z doprovázející organizace pěstounů
- Sociální pracovníce z oddělení náhradní rodinné péče – koordinátorka případu
- Sociální pracovníce OSPOD – vedoucí spisové dokumentace Jakuba
- Sociální pracovníce OSPOD – vedoucí spisové dokumentace Ondřeje
- Moderátor
- Zapisovatel

1. Úvod a představení klienta a jeho situace

Na úvod byli účastníci moderátorem přivítáni a seznámeni s organizační strukturou, pravidly PK a účelem, proč se zde sešli. Také byly přestaveny cíle PK, které byly napsány na flipchartu. Účastníci byli vyzváni, aby se ostatním představili a sdělili své přání, které zde chtějí probrat. Také se mohou vyjádřit k uvedeným cílům, zda s nimi souhlasí, nebo chtějí nějaké přidat. V této úvodní fázi není přítomna matka. Proto koordinátorka případu volá matce na její mobilní telefon. Matka sděluje, že má zpoždění, ale už je na cestě. Pokračuje se v jednání.

Představuje se pěstounka, která sděluje, že chce probrat současnou situaci své vnučky Karin. Pěstounka vyjadřuje přání, aby se matka odstěhovala z jejího bytu. Jejich společné soužití není vhodné pro všechny děti matky, ale nejhorší je to pro Karin, které tato situace nevyhovuje. Pěstounka sděluje, že se matka seznámila s nějakým mužem a chování matky se změnilo k horšímu. Matka si hledá bydlení, ale po krátké době je z bytu vyloučena, protože se tam setkává nevhodná společnost. V tuto chvíli přichází matka s omluvou, že se opozdila. Moderátor matku seznámil s účelem setkání. Ke slovu se dostává babička Lenka. Sděluje, že chce, aby její vnuk Ondřej byl v péči svého otce. Po tomto sdělení se matka zvedla a odešla z místnosti se slovy „Tohle nebudu poslouchat“. Sociální pracovníce se snaží matku za dveřmi místnosti zastavit a přesvědčit o důležitosti tohoto jednání. Především se jedná o budoucnost jejich dětí a bylo by vhodné situaci řešit. Matka tedy na chodbě pracovnícím sděluje své stanovisko k situaci. V její řeči jsou velké

emoce, je rozrušená, nic pro ni nemá cenu a nechce se vrátit na jednání. Po tomto rozruchu nastává ze strany rodinných příslušníků živá diskuze o matčině nevhodném chování. Moderátor se snaží situaci uklidnit s tím, že se snaží vysvětlit, proč se matka asi rozrušila. Mohlo to být způsobeno názorem, se kterým matka vnitřně nesouhlasila. Moderátor se snaží pokračovat v jednání a předává slovo otci Ondřeje, který sděluje, že chce svého syna do své péče.

Jakubův otec se také chce bavit o tom, jaké má možnosti péče o svého syna Jakuba. Terapeutka z organizace, kam pravidelně Karin dochází chce, aby bylo probráno vyhodnocení současné situace rodiny. Chce k tomu vědět více informací, aby pochopila, co Karin zažívá. Všem zúčastněným byla sociální pracovnící přečtena kazuistika, kde byla popsána aktuální situace matky, pěstounky a Karin. Jedná se pohled OSPOD na současnou situaci.

2. Možnosti řešení cílů

Pěstounka ke své situaci sděluje, že péči o všechny tři děti obstarává ve větší míře sama. Matka se občas zdržuje v její domácnosti, ale soužití s matkou je neúnosné. Pěstounka sděluje, že se matka nevhodně chová, nepracuje a nestará se o své děti. Myslí si, že chování matky se může negativně odrazit na jejich dětech. Poté se k této situaci vyjadřuje terapeutka, která uvádí, že fungování Karin u pěstounky se jí jeví jako vhodné. Sděluje, že pěstounka je pro Karin důležitým člověkem. K nevhodnému chování matky sděluje, že kdyby matka neměla přístup do bytu matky, nemá námitky. Terapeutka zprostředkovává názor Karin, která chce být v kontaktu s matkou, ale nechce, aby s nimi matka bydlela. Karin za terapeutkou pravidelně dochází, situace je pro ni těžká. Karin je spokojená, že se začaly podnikat kroky, které mohou přinést zlepšení. Terapeutka účastníky ujišťuje, že i nadále tu může být pro Karin nápomocná.

Pěstounka sděluje, že Karin se doma necítí dobře a nemá klid na učení, kvůli dvěma bratrům, kteří dělají doma hluk. Karin má také hodně povinností neúměrné k jejímu věku. Jde především o starost o sourozence a pomoc babičce. Poté moderátor vznesl otázku ohledně rozvíjení vztahu se sourozenci. Zde uvádí zprostředkovaný názor matky, který učinila na chodbě. Matka stojí o to, aby v budoucnu mohla pečovat o své syny Jakuba a Ondřeje. Ale uvědomuje si, že aktuální bytová situace jí to neumožňuje. Souhlasí, aby její syn Ondřej byl v péči u svého otce. Ale u Jakuba chce, aby zůstal nadále u své babičky (pěstounky). Matka vyjádřila vděčnost, že se její matka stará a péči hodnotí jako velmi

dobrou. Otec Jakuba souhlasí, že si vezme pěstounka do péče jeho syna. Na to pracovníce z doprovázející organizace namítá, že v případě péče o další dítě, by to byla pro pěstounku další zátěž. Terapeutka se přidává ke stejnému názoru a nesouhlasí, aby Jakub byl v péči pěstounky. Sociální pracovníce namítá, že přednostní by mělo být svěření Jakuba do péče otce. Na to otec uvádí, že se matka už v minulosti vyjádřila, že s tímto řešením nesouhlasí, protože měl problémy s alkoholem. Otec ale uvádí, že je to záležitost stará asi 4 roky, v současné době žádné problémy nemá. Matka mu přesto nevěří a nechce, aby toto řešení bylo vyslyšeno.

Přechází se k bodu ohledně vyhodnocení zdravotního stavu pěstounky. Ta uvádí, že má potíže s pohybovým ústrojím, avšak toto omezení se neprojevuje nikterak na péči o Karin. Jen ji Karin občas vypomáhá s nákupem. Pracovníce z doprovázející organizace namítá, že na pěstounce vidí psychickou zátěž. Pěstounka nakonec přiznává, že při konfliktech s matkou se její tělo cítí hůře a psychicky to také špatně nese.

Otec Ondřeje uvádí, že má informaci, která potvrzuje užívání drog matkou. Pěstounka na to uvádí, že matka často spí, o domácnost se nestará. Otec Jakuba toto také potvrzuje s tím, že když si vyzvedává svého syna u matky, všímá si neustálého nepořádku a syn má často špinavé a zašlé oblečení.

Matka na chodbě sdělila, že si hledá práci a má v nejbližší době nastoupit do stánku prodávat občerstvení. Našla si přítele, který ji finančně podporuje. Na to otec Ondřeje vyjadřuje obavy o syna. Nový přítel matky se mu nezamlouvá a ani se mu nelíbí matčin přístup k situaci. Proto uvádí, že je připraven převzít péči o syna. Uzpůsobí k tomu své zaměstnání, které musí opustit kvůli směnnému provozu. Nemohl by tak zajišťovat péči o Ondřeje. Otec již zaměstnavatele informoval o výpovědi.

Dostáváme se k bodu vyhodnocení společného soužití matky a babičky dětí. Bylo zprostředkováno vyjádření matky, která si uvědomuje, že nemůže bydlet u pěstounky. Pěstounka uvádí, že je s matkou dohodnutá, že do konce roku 2018 matka opustí byt pěstounky. Vyvstává otázka, co kdyby matka slib nedodržela a nesehnala bydlení. Pěstounce byly poskytnuty rady, že v případě vyhrocené situace, kdy by matka nechtěla opustit byt, pěstounka může zavolat policii ČR, pracovníky z doprovázející organizace, nebo OSPOD.

Přesouváme se k bodu možnosti řešení péče o děti Jakuba a Ondřeje. Ondřejův otec je připraven převzít syna do své péče. Sociální pracovníce s tím souhlasí. Z důvodu, že

matka nesouhlasí, aby její syn Jakub byl v péči svého otce, sociální pracovníci nabídli možnost, že Jakub bude dočasně u pěstounky. Na řešení této situace s Jakubem se bude dále intenzivně pracovat. Sociální pracovnice uvádí, že když se zajistí péče obou synů u svých otců, ulehčí se pěstounce péče o Karin.

3. Zhodnocení setkání

Na závěr byly dohodnuty tyto kroky:

- Ondřejův otec s pomocí sociální pracovnice podá soudu návrh na svěřením syna do své péče
- Ondřejův otec si dnešního dne převezme svého syna u matky
- Ondřejův otec srozumí matku s tím, že si bude podávat návrh na svěřením syna do své péče
- Ondřejův otec bude v těchto krocích spolupracovat se sociální pracovníci
- Jakubův otec si bude prozatím svého syna brávat na víkendy, aby se ulehčilo pěstounce
- Jakubův otec se bude snažit přesvědčit matku, že už nemá žádné problémy s alkoholem
- Jakubův otec má možnost podat návrh na svěřením svého syna do péče, tyto kroky bude realizovat ve spolupráci se sociální pracovníci

S dohodnutými kroky otcové souhlasí a přislíbují aktivní spolupráci. Situaci chtějí řešit a záleží jim na jejich synech. Věří, že s pomocí pěstounky a sociálních pracovníků jejich synové budou mít lepší budoucnost. Po 2,5 hodinách bylo jednání ukončeno. Moderátor poděkoval všem zúčastněným za spolupráci při řešení budoucnosti jejich dětí. Na závěr všichni účastníci podepisují protokol o případové konferenci kromě matky, která v průběhu jednání odešla.

Zhodnocení:

Koordinátor případu svolal PK za účelem vyhodnocení současné situace nezletilé Karin. V návaznosti na konfliktní rodinnou situaci mezi matkou a pěstounkou, která musí pečovat o své tři vnoučata Karin, Jakuba a Ondřeje se projednaly možnosti péče o Jakuba a Ondřeje u jejich otců. Koordinátor zmapoval zdroje podpory v okolí Karin. Proto si přizval dvě pracovnice z organizace pro pomoc náhradním rodinám, které znají situaci v domácnosti pěstounky, kde žije Karin. Dále si pozval sociální pracovnice, které vedou

spisovou dokumentaci Jakuba a Ondřeje. Tyto osoby poskytly informace k aktuálním poměrům v rodině, které byly důležité pro jeden z cílů a to vyhodnotit současnou situaci Karin a její psychický stav. Všech pět cílů jednání, které byly nastaveny před PK, byly s účastníky probrány. Z těchto cílů vyplynula diskuze nad možnostmi řešení cílů. Jako pozitivum můžeme považovat skutečnost, že všichni zúčastnění se snažili nabídnout podporu pěstounce, která nemá jednoduchou situaci s matkou dětí. Proto zde byly nabídnuty možnosti řešení, jak ulehčit pěstounce péči o Jakuba a Ondřeje. Velké pozitivum je, že se konference zúčastnili otcové. Na konec bylo domluveno, že Ondřejův otec si převezme svého syna do své péče. Co se týká péče o Jakuba, zde se nepodařilo svěřením Jakuba do otcovy péče. Ovšem byly zde dohodnuty další kroky, které povedou k řešení této situace. Jako negativum můžeme považovat to, že matka během PK odešla a nechtěla dále spolupracovat. Nemůžeme odhadovat, proč se matka takto zachovala. Koordinátor matku však dopředu informoval o všech účastnících, které si pozval. Matka také byla informována o tom, jak případové konference probíhají a co je jejich cílem. Avšak byl alespoň zprostředkován její názor na situaci. Závěrem můžeme říci, že důvody pro svolání PK byly naplněny. Tím, že se vyjednaly možnosti péče o syny matky, se pěstounce ulehčí péče o Karin. Životní situace Karin nemusí být dále tak napjatá jako před konanou PK. Tím se může zlepšit psychický stav Karin i její pěstounky. Individuální plán ochrany dítěte byl po případové konferenci aktualizován o nově stanovené cíle, které vyplynuly z případové konference.

5.6 DISKUSE

Ve výzkumné části jsme na třech vybraných případových studiích popsali, jak případové konference probíhají v praxi. Co se týká organizace samotné přípravy na PK, tak ve všech případech byla provedena, a to v podobě zmapování aktuální situace klientů. V případě Nely i Karin byli účastníci dopředu seznámeni s účelem PK. V případě Nely se konference nechtěli účastnit prarodiče matky. Zde ale byli prarodiče vhodně namotivováni koordinátorem, aby se jednání nakonec zúčastnili. Také ve všech případových studiích byl pozvaný určitý okruh účastníků, který představoval pro klienta podporu. Také v přípravě na konference byl u případových studií Nely a Karin vyslyšen jejich názor na situaci. Tyto názory byly na konferenci zprostředkovány sociálními pracovníky. Samotné děti se konferencí nezúčastnily.

Co se týká samotné struktury případových konferencí, tak byla dodržena ve všech případech. V případové studii Karin se ukázalo, že v průběhu jednání se mohou objevit

potíže. Stalo se to v podobě, kdy matka z jednání odešla a dále se nechtěla účastnit. Sociální pracovnice zareagovala tak, že matku zastavila na chodbě, kde se alespoň snažila zprostředkovat názor matky na řešenou situaci. Můžeme se domnívat, že matka nebyla dostatečně motivována k účasti, nebo ji mohla rozrušit přítomnost blízkých osob, před kterými nechtěla situaci řešit. Ale na druhou stranu v přípravě na PK koordinátor matku seznámil s významem a cíli konference, protože matka nepřikládala setkání velký význam. Matka byla také seznámena s průběhem konference a s tím, jaké účastníky tam potká.

Ve všech případech byly také splněny cíle, které koordinátoři před PK stanovili. V průběhu jednání u případové studie Nely, byly účastníky přidávány další cíle, které chtěli probrat. Zde nebyly 2 cíle ze 7 probrány. Můžeme se domnívat, že v průběhu jednání se přikládal větší význam jiným tématům, nebo se řešilo příliš mnoho cílů dohromady a na tyto dva cíle bylo zapomenuto. K dodržování struktury ve dvou případech pomohl moderátor, který jednání odborně korigoval a dal prostor pro vyjádření všem účastníkům. V jednom případě vedl koordinátor konferenci sám, protože zde nebylo přítomno tolik osob. Co se týká ukončení případové konference, tak zde ve všech případech chybělo zhodnocení negativ a pozitiv, které konference přinesla. Reflektovaly se pouze dohodnuté kroky a zda s nimi všichni účastníci souhlasí.

Výstupem z PK byl ve dvou případech aktualizovaný IPOD, který se doplnil o dohodnuté kroky, které se stanovily závěrem PK. V případě nenarozeného dítěte nebyl vypracován žádný IPOD jak před zahájením spolupráce ani po ukončení případové konference. V tomto případě se rodina řídila dohodnutými kroky, které se stanovily na PK.

Jak uvádí Bechyňová (2012, s. 100), záměrem a cílem případové konference je vytvoření plánu, ve kterém budou uvedeny konkrétní kroky, díky nimž budou dosaženy v péči o dítě potřebné změny. Můžeme konstatovat, že ve všech uvedených případových studiích byl vytvořen plán s konkrétními kroky dalších postupů.

Matoušek a kol. (2013, s. 271) uvádí, že v případech, kdy jsou případové konference využity, dochází např. často k efektivnějšímu plánování péče, lepšímu využívání dostupných zdrojů, zlepšení komunikace mezi účastníky, aktivizaci klienta, setrvání klienta v jeho přirozeném prostředí apod. Toto můžeme velice dobře pozorovat v případě Karin. Na základě podpory otců, kteří si převezmou své syny z péče pěstounky

do své péče, se ulehčí pěstounce Karin. Proto Karin může dále setrvat ve svém přirozeném prostředí, na které byla doposud zvyklá. Za velké pozitivum můžeme považovat, že se koordinátoři ve všech případech snažili zmapovat rodinné prostředí, které poskytlo podporu všem matkám. Ve většině případů to byly prarodiče matek. Ovšem v případě Nely, kdy její matka užívá drogy, byla tato informace sdělena na případové konferenci všem zúčastněným. Zde jsme si mohli všimnout, že prarodiče matky o této informaci nevěděli a byli zaskočení. Za velký přínos případové konference můžeme považovat skutečnost, že přinesla vhled do situace rodiny. Dále všem zúčastněným a přímo na místě byla dohodnuta pravidla další spolupráce. U případové studie Nely, si můžeme všimnout mnoha problémů, které rodina má. Zde bylo využito multidisciplinární spolupráce s třídní učitelkou a pediatrem Nely. Každý se k situaci vyjádřil a podal informace, které byly důležité k dalšímu vyhodnocení rodinné situace. Ve všech případových studiích spolupráce s OSPOD dále pokračuje.

5.7 LIMITY VÝZKUMU

Za velký limit můžeme považovat skutečnost, že k účasti výzkumníka na případové konferenci se vyžaduje souhlas všech přítomných osob. Proto byl sběr dat o pořádání případových konferencí zdlouhavý, protože ne všichni účastníci souhlasili s přítomností výzkumníka na konferenci. Bylo to především z důvodu ochrany dat a zachování mlčenlivosti. I přestože měl výzkumník podepsanou mlčenlivost, někteří účastníci nechtěli s jeho přítomností na konferenci souhlasit. Výzkumník byl dopředu na tyto situace připraven, a proto si vyčlenil větší časovou rezervu pro sběr dat.

Závěr

Bakalářská práce se zaměřila na pořádání a průběh případových konferencí, které lze využít jako možnosti sociální práce s rodinou a dítětem. Případové konference můžeme dnes považovat za běžnou praxi, kterou sociální pracovníci na oddělení OSPOD používají k řešení mnoha problémů, které rodina má. Například případové konference mohou napomoci lepší spolupráci mezi subjekty, koordinaci případu, stanovení cílů, nebo zefektivnění způsobu práce.

V teoretické části práce jsme stanovili základní přehled o tom, jak případové konference probíhají v praxi. Zaměřili jsme se na to, jak by měla správně probíhat příprava na PK. Dále byla vymezena základní struktura PK, ve které se konference odehrává. Vymezili jsme role účastníků, které jsou také důležité pro správný průběh PK.

Výzkumná část byla zaměřena na popis třech vybraných případových studií s ohledem na teoretické poznatky. Cílem případových studií bylo popsat pořádání a průběh případových konferencí. Hlavní cíl byl rozdělen do 3 dílčích cílů. Celkově můžeme říci, že ve všech případových studiích příprava i pořádání PK odpovídala teoretickým poznatkům. Pozitiva případových studií jsou v každém případě jiná. Ale můžeme říci, že případové konference přinesly určitý pozitivní dopad na situaci rodin v každém případě. Mohlo se jednat například o svěřeni synů do péče otců. V této situaci, pokud by se neuspořádala PK, mohlo by se svěřeni odkládat mnohem déle. Tímto se zároveň vyřešila situace naší klientky Karin. Také ve všech případových studiích případová konference napomohla k rychlému a účinnému řešení situace. Dále jsme si mohli všimnout, jak je důležité správně namotivovat osobu k účasti na PK. Jako pozitivum je, že se to ve všech případech povedlo. Ale na druhou stranu jsme viděli odchod matky z PK, které se dále nechtěla účastnit. Zde je na místě zvážit další rizika, která PK mohou přinášet.

Tato práce může být například vzorem pro studenty sociální práce, kteří se chystají účastnit případové konference. Práce může poskytnout ucelené informace o tom, jak se připravit na PK, jak správně definovat cíl PK, jak případové konference probíhají a co je jejich výstupem. Ve výzkumné části mohou nahlédnout do průběhu PK a zjistit, co všechno se může během konference odehrávat.

Bibliografický seznam

BARTOŠOVÁ, Iva. 2013. Systém péče o ohrožené děti: zkušenosti s aplikací novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013. In: Přenos zkušeností v oblasti fungování systému péče o ohrožené děti z pohledu spolupráce jednotlivých aktérů na místní úrovni: Sborník příspěvků z konference 25. 11. 2013. Pardubice. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1423746-Prenos-zkusenosti-v-oblasti-fungovani-systemu-pecce-o-ohrozene-deti-z-pohledu-spoluprace-jednotlivych-akteru-na-mistni-urovni-reg-c.html>

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. 2011. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0031-4.

BECHYŇOVÁ, Věra. 2012. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0181-6.

DISMAN, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.124.

EINAIGLOVÁ, Veronika. 2016. *Systém případových konferencí u dětí ohrožených sociální exkluzí*. (diplomová práce). Olomouc: Univerzita Palackého.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2004. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 807178303X.

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 8073670402.

HRDINOVÁ, A., KRUPIČKOVÁ, P., ŠTĚTKOVÁ, P., HANUŠOVÁ, L., PETRANOVÁ, J. 2010. Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti. [online]. [cit.20.12.2018]. Dostupné z: <http://www.rozumacit.cz/obcanskesdruzeni/ke-stazeni>

CHRASTINA, Jan. 2019. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5373-6.

KNAUSOVÁ, Ivana. 2011. Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí - kvalitativní sonda do terénní práce s ohroženou rodinou v současnosti. *Sociální práce/Sociální práce*, č. 1, s. 68-73. ISSN 1213-6204.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2. rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich. 2005. *Sociální práce v praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha : Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2010. Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně právní ochrany dětí při případové konferenci. [online].

Dostupné 8.11.2018 z https://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2011. Manuál k případovým konferencím. [online]. Dostupné 8.11.2018 z <https://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>

MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1362-4.

NOVOTNÁ, Věra. 2016. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-022-5.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4317-2.

SOLAŘOVÁ, Hana. 2013. Case management aneb případové konference v praxi. 2. rozšířené a upravené vyd. Pardubice: Benepal, a.s. [online]. [cit 19.2.2019]. Dostupné z: http://www.benepal.cz/files/project_4_file/CASE-MANAGEMENT.PDF

Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.